

Kungl. Utrikesdepartementet.

Avd:

Grupp:

Mål: 39.

Cumish, Wilfred C.

Voss

Paul, Johannes

Hopkins

Fields, Murray (f.d.feingersch)

Bailes, Herman Mrs

Cumish, Mary

Utdrag ur förteckning av tyskar i Wladimir-fängelset,
hbr.Jarring/Kumlin 15.5.54.

sid.11.

Ein amerikanischer Sergeant, der von den Russen 47 oder 48
in der Sowjetzone in Österreich verhaftet worden
ist. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis wegen
Spionage verurteilt. Seit 49 in Wladimir. Habe
lediglich von ihm gehört.

Från Köln

Avsant den TELEX 19 kl.

Inkom den 16 3 19 55 kl. 1740

Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

11.

Amiral Voss, Edert nio, numera bosatt i södra Bayern, meddelar i skrivelse den 13 dennes: " Ich selbst bin nie mit schwedischen oder skandinavischen Gefangener zusammengewesen, weiss aber von einem amerikanischen Mitgefangenen Kumish dass 1954 ein Schwede im Gefengnis Wladimir sass. Der Name ist mir leider unbekannt."

Kumlin

KOPIA KOPIA

Avskrift av ch.tel. nr 16 från UD till
beskickningen i Bonn, den 17 mars 1955.

Kumlin från kabinettsskreteraren Edert 11. Sök
fastställa amerikanarens identitet och adress, så
att förhör snarast kan ordnas.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Köln
Avsant den TELEX 19 kl.
Inkom den 25/3 1955 kl. 1730
Utskrivet i 4 ex. Detta är ex. nr 2

13.

För Kabinettssekretären från Kumlin. Edert chif-
fer 16. Voss meddelar, att amerikanaren var kvar i
Vladimir, när han själv lämnade i slutet av december
1954. Voss har inga senare uppgifter om amerikanarer
som uppgett sig ha varit sergeant i amerikanska
ockupationstrupperna i Wien och ha tillfångatagits
1949 vid utflykt till östsektorn.

Kumlin

Kopia
Kopia
Herr Jarrings ant.: Muntligen bett hr Abbott
amer.amb. undersöka möjligheterna
att fastställa amerikanen Kumisch'
identitet.

30/3-55

G.J.

Coll.: *Jan*

Avskrift av ch.tel. från UD till
besk. Bonn, nr 19, den 26/3-55

Edert 13. Kan inte Voss erinra sig några ytterligare
detaljer som kunde möjliggöra någon identifiering?
Kan han inte erinra sig om några andra fångar som
nu återkom till Tyskland kan ha haft kontakt med
amerikanen ifråga?

(Hertigen av Mecklenburg)

Utdrag av bilaga till hbr Ekblad-Jarring 29.3.55.

Heute erhielt ich einen Brief des im Januar aus sowjetischer Gefangenschaft heimgekehrten Vizeadmirals a.D. Hans-Erich Voss aus Hintersee bei Berchtesgaden in Oberbayern, Forsthaus. Er war bis zuletzt im Gefängnis Wladimir und schreibt, er habe einmal durch Amerikaner Kumisch gesprächsweise gehört, dass auch ein Schwede dort sitzen solle. Namen und nähere Umstände weiss Herr Voss nicht.

Immerhin ist es interessant, dass er etwas von einem Schweden gehört hat. Wer dieser Kumisch ist, weiss ich nicht, kann mich aber jetzt erinnern, dass Mitgefangene in Wladimir diesen Namen nannten. Ich könnte mir denken, dass er halb Russe halb Amerikaner ist, der dort als Amerikaner gilt, denn mir erzählten Mitgefangene, es gäbe dort einige dieser Art.

Avskrift.

Strängt förtroligt.

a t. Danielsson

P.M.

I anslutning till tidigare samtal med utrikesrådet Jarring meddelade amerikanska ambassadrådet Abbott denna dag, att en förfrågan i State Department rörande den påstådde amerikanske medborgaren Kumish givit negativt resultat. För amerikanska vederbörande tillgängliga uppgifter gäve icke något som helst belägg för att vederbörande frigivits, eller att han skulle vara amerikansk medborgare. Skulle kontakt sedermera komma att etableras, vore man beredd lämna ifrågakommande uppgifter av intresse.

Stockholm den 27 maj 1955.

Undert. Stig Unger.

Bonn, p.t. Köln, den 20 juni 1955.

Strängt förtroligt.

Broder,

Enligt departementets önskan har vi försökt att av amiral Voss erhålla ytterligare detaljer rörande den amerikanske Vladimir-fången Kumisch's påstående, att en svensk skulle sitta fängslad i Vladimir.

Voss har meddelat, att han icke har sig något mera bekant rörande den svenske fången. Han erinrar sig endast, att Kumisch en gång, då han och Voss befunnit sig i samma cell, berättat, med vilka fångar han tidigare suttit samman. Voss hade då gjort inpasset: "Das ist ja ein ganz internationales Gremium, mit dem Sie zusammengesessen haben.", varpå Kumisch yttrat: "Ja, ich weiss sogar noch von weiteren, es sitzt auch ein Schwede hier".

Voss kan icke längre komma ihåg, om Kumisch nämnde svenskens namn. Senare hade denne aldrig mer kommit på tal. Såvitt Voss visste, hade inga Vladimir-fångar, som suttit samman med Kumisch, ännu återvänt. Voss har lovat att om han skulle få kontakt med någon, som kommer tillbaka, hänvisa honom till beskickningen.

R. Kumlin

Herr Utrikesrådet G. J a r r i n g,
Stockholm.

Bonn, p.t. Köln den 23 augusti 1955.

Stränet förtroligt.

3 bil.

end. 2 i lön.

(1 bil i dubbl.)

2000)

Broder,

./1

I "Frankfurter Rundschau" för igår fanns i avskrift bifogade AP-telegram från Washington angående frigivning ur rysk fångenskap av tre amerikanska medborgare, därev en soldat, som varit förlagd i Wien. Det slog mig, att denne möjligen kan vara identisk med den i Kumlins handbrev den 20 juni 1955 omnämnde Vladimir-fången Kumisch. Denne hade för amiral Voss uppgett, att han varit sergeant i de amerikanska ockupationstrupperna i Wien och tillfångatagits 1949.

./2

För det intresse den må ha ber jag vidare få översända utklipp ur "Die Welt" för den 2 dennes av en intervju med den från Ryssland återkomne förre Greifswald-professorn Johannes Paul. Enligt intervjun har Paul tidigare haft livliga kontakter med Sverige och bl.a. byggt upp "svenska institutet" i Greifswald.

u/ T. Göransson

P.S. 25.8.: Jag har just kommit

Herr Utrikesrådet J a r r i n g ,
Stockholm.

att se i avskrift bifogade Reuter-telegram från Washington, publicerat i "Neue Zürcher Zeitung" den 22 dennes, Fernausgabe nr 230. Enligt telegrammet heter en av de frivillna amerikanska soldaterna Wilfred Crunish. Det är väl högst sannolikt, att denne är identisk med den av Voss nämnde Kumisch.

. / 3

Enligt den bifogade avskriften av Reuter-telegrammet från Washington, publicerat i "Neue Zürcher Zeitung" den 22 dennes, Fernausgabe nr 230, heter en av de frivillna amerikanska soldaterna Wilfred Crunish. Det är väl högst sannolikt, att denne är identisk med den av Voss nämnde Kumisch.

Reuter-telegrammet

Avskrift.

Int. Maunon
Jung 23.8.55

Frankfurter Rundschau 22.8.1955.
=====

SOWJETS ENTLASSEN AMERIKANER.

Washington, 21. August (AP). Die Sowjetunion teilte den USA mit, dass drei in der Sowjetunion festgehaltene Amerikaner, darunter zwei seit sieben Jahren vermisste Soldaten, entlassen werden sollen. Das gab das amerikanische Aussenministerium am Samstag bekannt.

Von den beiden auf Bitten des State Department freigelassenen Soldaten gehörte der eine einer in Wien stationierten Einheit des Geheimdienstes der US-Armee an, der andere war in Deutschland stationiert. Beide werden bei der US-Armee als Deserteure geführt und haben sich bei Rückkehr in den amerikanischen Gewahrsam vor Gericht zu verantworten.

Der dritte, der von den Sowjets freiwillig entlassen werden soll, ist dem State Department unbekannt, da über ihn keine Akten vorliegen.

3. St. frk. Maunm
Bil. handbrev
Jung d. 23.8.55

Neue Zürcher Zeitung

Montag, 22. August 1955

Fernaussgabe Nr. 230.

FREILASSUNG VON AMERIKANERN IN DER SOWJETUNION.

Washington, 20. Aug. ag (Reuter) Wie amtlich mitgeteilt wird, hat die Sowjetregierung das amerikanische Staatsdepartement wissen lassen, dass drei in der Sowjetunion zurückgehaltene Amerikaner freigelassen werden, zwei davon sind Soldaten, die seit sieben Jahren vermisst wurden.

Einer der drei Amerikaner, die von der Sowjetunion freigelassen werden, ist Friederick Charles Hopkins. Wie das Staatsdepartement mitteilt, war es ihm bisher nicht möglich, diesen Mann zu identifizieren. Bei den beiden Soldaten, die freigelassen werden, handelt es sich um den Gefreiten Wilfred Cranish, der seinerzeit einer Einheit des amerikanischen Nachrichtendienstes in Wien angehörte und seit dem März 1943 vermisst wurde, und den Gefreiten Murray Field, der vermutlich bei einer in Deutschland stationierten Einheit im Dienste stand und seit dem Juni 1943 vermisst wurde.

Avskrift.

DEPARTMENT OF STATE
FOR THE PRESS

AUGUST 20, 1955

NO. 505

THREE AMERICAN CITIZENS TO BE RELEASED BY SOVIET GOVERNMENT

The Department of State, pursuant to its continued efforts to obtain the release of Americans detained in Communist bloc countries, submitted a note on July 16, 1955 through the American Embassy in Moscow to the Soviet Ministry of Foreign Affairs requesting the release of Wilfred C. Cumish and Murray Fields, missing US Army personnel whose presence in the Soviet Union had been reported by returning prisoners of war of other nationalities. The American Embassy in Moscow was informed on August 19, 1955 by the Soviet Ministry of Foreign Affairs that these two men would be released to American authorities. In addition, the Embassy was advised that a third American, Frederick Charles Hopkins, would also be released. The date and place of the release of the three Americans were not specified by the Soviet Foreign Office.

The case of Frederick Charles Hopkins has never been taken up with the Soviet Government. His background and the circumstances of his case are unknown to us. Previous reports from prisoners of war returning from the Soviet Union had mentioned an American named "Johnny Hopkins" as being held in the Soviet Union, but intensive efforts to trace a person by this name produced negative results.

Pertinent data on Wilfred Cumish and Murray Fields follows:

Wilfred C. Cumish

Private, U.S. Army. Serian Number 14208431. Missing as of March 24, 1948 from Headquarters 7769, Military Intelligence Serial Detachment, Vienna, Austria. Born September 18, 1915, Amesbury, Massachusetts. Next of kin: Mrs. Mary Cumish, 41 Merrimac Street, Amesbury, Massachusetts.

Murray Fields

Formerly known as Murray Feingersch. Private, US Army. Serian Number 10610213. Enlisted February 17, 1947 in Germany. Missing from his unit as of June 2, 1948. Born June 1, 1919, Brooklyn, New York. Next of kin: Mrs. Herman Bailes, 69-30 218th Street, Bayside, New York.

- - -

State--FD, Wash., D.C.

P.M.

- - - -

Vid telefonsamtal idag med Mr. Abbott, amerikanska ambassaden, bad jag honom att i enlighet med tidigare givet löfte genom de amerikanska militärmyndigheterna i Tyskland söka utfråga den från Ryssland återvändande amerikanske krigsfången Cumish.

Stockholm den 1 september 1955.

(Gunnar Jarring)

9.4.57

CHIFFER

sjöborgsutredningen

M. 1

P

2

Eu^I

Svensk
NEW YORK

Primo Den i vitboken om Wallenberg på sid.101 ff nämnde tyske viceamiralen Voss har i mars 1955 för Kumlin uppgivit, att han i fängelset Vladimir sammanträffat med en amerikansk medborgare Cumish. Cumish, vilken för Voss uppgivit sig varit sergeant i amerikanska ockupationstrupperna i Wien och tillfångatagits 1949, har ävenledes meddelat Voss, att han i Vladimir träffat en svensk medborgare.

Secundo I Department of State's pressrelease den 20 augusti 1955 nr 505 finnes omnämnd en Wilfred C.Cumish, vilken nu lär vara frigiven. Enligt releasen är Cumish' data: "Private, U.S.Army. Serian Numer 14208431. Missing as of March 24, 1948 from Headquarters 7769, Military Intelligence Serial Detachment, Vienna, Austria. Born September 18, 1915, Amesbury, Massachusetts. Next of kin: Mrs. Mary Cumish, 41 Merrimac Street, Amesbury, Massachusetts."

Tertio För Eder strängt förtroliga information: Vi har ett antal utsagor från återvända fångar, som gör att det icke kan uteslutas att Wallenberg omkring 1952-55 kan ha vistats i Vladimir och då sannolikt i fängelsets byggnad corpus II i sjukhusavdelningen.

Quarto Benäget sök utröna om Cumish fortfarande bosatt Amesbury och utfråga honom i så fall om alla detaljer om

Exp. 9.4.57

fängelsebyggnaderna i Vladimir etc. samt om han där sammanträffat med någon svensk. Wallenbergs namn bör icke nämnas. Personer som i sovjetrisk fångenskap tidigare uppgivit sig vara svenskar är: Henry Thomsen, alias Grosheim-Krisko, Karl-Moritz Leuvenhaupt, von Anderson (Anders), Bulman (Boman), Gruenther.

Cabinet

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Cumish
P 2 E. i

Från Generalkonsulatet New York

Avsant den 12/ 4 19 57 kl. 1733

Inkom den 13/ 4 19 57 kl. 0745

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 7

1

Edert chiffer 1.

Cumish innehar anställning Bradford, Mass.
Väntas åter måndag. Avser uppsöka honom snarest
möjligt.

Kronvall

KOPIA KOPIA

Coll.: 7

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Ammer
P2 E2

Från GK, New York

Avsänt den 20 /4 1957 kl. 1017

Inkom den 20 /4 1957 kl. 1728

Utskrivet i 2 ex. Detta är ex. nr 2

2.

Edert chiffer 1. Gumish utfrågad igår intet
positivt Wallenberg. Rapport följer.

Kronvall

KOPIA KOPIA

Coll.: f

Utdrag.

P.M. ang.samtal med
Harald Nietz den 22 april 1957.

Någon gång under tiden 10-15 januari 1953 överfördes Nietz till cell 45 i samma korpus. Till en början var han ensam tysk bland ryska fångar och en mandsju samt en japan. Den 1 december 1953 fördes ryssarna ut från cellen och andra fångar insattes i deras ställe. I ungefärlig kronologisk ordning kom cellbesättningen att bestå av följande personer:

(Ertl,
Komineck
Devidyan
Konarz
Tchikara Kuroda
Maximov
Gouazé
Lieberfreund
Mair
Rachim) -----

amerikanaren (Robert) Wilfred Kumis (en person, som sällan talade rakt på sak utan ständigt överförev sina erfarenheter). Han kom efter någon tid till sjukhuset i korpus 2, när han ådragit sig hudeksem.

De övriga fångarna i cell 45 överfördes i februari 1954 (eller mars) till cell 16 i parterrvåningen i korpus 3. Anledningen till denna förflyttning torde ha varit, att Nietz och hans cellkamrater vid en del tillfällen kastat ut meddelanden, instuckna i brödbitar, till andra fångar, som varit på väg till promenadgården. Från cell 16 visade det sig emellertid, att det gick att hålla god uppsyn över ingången till badet, och härigenom blev Nietz i tillfälle att se, vilka som satt i samma cell, när de samtidigt fördes till badet. Härigenom kom cell 16 att bliva en av de bästa informationskällorna i fängelsebyggnaden. Ovanför cell 16 sutto några österrikiskor, med vilka Nietz och hans cellkam-

rater hade knäckningsförbindelser. I stället för amerikanaren
Kumis infördes en tysk vid namn Wolfram von Hanstein i cellen.

Hamburg den 23 april 1957.

/u/ S.Lundström

Avs krift.

KUNGL.SVENSKA
GENERALKONSULATET

Ärendet Raoul
Wallenberg

New York den 25 april 1957

Nr 1 1 bil.

P 2

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Härmed får jag vördsamt - till åttlydande av i särskild ordning givna instruktioner - insända en av förste vice-konsul Folke Persson upprättad promemoria över samtal, som Persson haft med Wilfred Cumish i Bradford nr Haverhill, Massachusetts, den 18 april 1957.

Cumish uppräknade på begäran namnen på alla de med-fångar han mött i fängelset i Vladimir eller vilkas namn han där hört men namnet Raoul Wallenberg syntes vara honom obekant. Icke heller hade han under sin fängelsevistelse någonsin hört talas om en svensk diplomats tillfångatagande av rysk militär eller säkerhetstjänst under striderna i Centraleuropa eller kvarhållande i rysk fångenskap under en följd av år för påstått spioneri.

Denna skrivelse jämte däri omnämnda promemoria insändes i tre numrerade exemplar.

Enligt uppdrag:

/u/L. De Geer

Uppteckning

med redovisning av förhör och samtal med Wilfred Cumish, Bradford, Massachusetts.

1. Cumishs identitet.

Wilfred Cumish vore född i Amesbury, Massachusetts, den 18 september 1915 av polska föräldrar (immigranter). I föräldrahemmet hade han lärt sig tala flytande polska, vilket han alltså behärskade väl. Efter att under tio års tid ha varit sjöman på handelsfartyg av varierande nationalitet sökte han 1945 anställning i amerikanska armén som tolk. Efter en tvåårig utbildning som sådan - och med all sannolikhet även i militär underrättelsetjänst - sändes han 1947 till de amerikanska styrkorna i Tyskland, där han först förlades till Magdeburg och senare i närheten av Frankfurt am Main. Efter några veckor sändes han till Wien. Där tillfångatogs han på rysk begäran av österrikisk polis ("österrikiska gendarmer") den 3 februari 1948. Han kvarhölls under lång tid i fängsligt förvar av sovjetiska myndigheter i Österrike på skilda orter. Under denna fångenskap hade han underkastats intensiva förhör vid ett otal tillfällen, varvid fysisk tortyr understundom kommit till användning, vars sviter alltså plågade honom. Efter att ha suttit inspärrad i ett fängelse i Wien under senare delen av 1948, erhöll han en dag plötsligt besked om att han för spioneri för amerikansk och tysk räkning dömts till femton års fängelse (utan rannsaking i egentlig mening). I maj 1949 fördes han under stark eskort (4 fångvaktare med en polishund), slagen i handbojor till Lwow i Polen och efter två veckors uppehåll där till Moskva. Han övernattade i tåget i Moskva och transporterades följande dag vidare till fängelset i Vladimir, dit han anlände i juni 1949. Där kvarhölls han till 16 augusti 1955. Under hela denna fångenskap hade Cumish icke vid något tillfälle givits möjlighet träda i förbindelse med yttervärlden, och hans öde var okänt för de amerikanska civila och militära myndigheterna. Hans hustru hade t.o.m. betraktat honom som död och hade under hans bortovaro erhållit äktenskapsskillnad och därefter ingått nytt giftermål. Endast vid ett tillfälle hade han i Vladimir blivit förd till förhör.

Den 16 augusti 1955 hade han under bevakning sänts till ett uppsamlingsläger väster om Moskva ("Bikow?"), där han fick stanna 12 dagar. Från detta fördes hela gruppen utlännningar till Moskva och sedan till Öst-Berlin, dit transporten ankom den 5 september 1955.

Cumish, som är en smärt och tämligen reslig man (omkring 175 cm) med smalt ansikte, gröna ögon och brunt hår och vilken i de ryska fängelserna nedgick i vikt från 184 pund till 98, ger intryck av att besitta god iakttagelseförmåga och ett anmärkningsvärt gott minne för detaljer. När han lovordades för dessa egenskaper, framhöll han, att träningen i den militära verksamheten han kom att ägna sig åt (Military Intelligence) bidrog till att skärpa hans uppmärksamhet, och han tillfogade, att han hade hela tiden som riktpunkt att inpränta i sitt minne så många exakta detaljer som möjligt för delgivning med de amerikanska militärmyndigheterna efter sin frigivning. I Vladimir lärde sig Cumish även ryska.

Sedan någon tid tillbaka vore Cumish anställd hos firma Hoyt & Worthen Tanning Corporation, Bradford, nr Haverhill, Massachusetts. (Tel. DRAKE 3-3828.) Han är bosatt under adress 1 South Charles Street, Bradford, Massachusetts (beläget mitt emot fabriken). Samtalen fördes dels i hans hem (Tel. DRAKE 2-2840) dels i ett hotellrum i Haverhill.

Den närmaste anledningen till frigivningen angav Cumish vara den omständigheten att amiral Voss, med vilken han länge delat cell, hemsändes till Tyskland och sedan tydligen enligt givet löfte gav den amerikanska representationen i Tyskland underrättelse om Cumishs öde.

2. Fängelset i Vladimir.

På begäran uppgjorde Cumish en planskiss över fängelsebyggnaderna i Vladimir, vilken här bifogas i kopia. Över fängelset gav han därtill följande beskrivning:

./
Bil

Enligt Cumish vore detta fängelse det centrala fängelset för politiska fångar ("Central Political Prison for spies"), i vilket länge hölls förvarade både ryska och utländska fångar utan åtskillnad. De ryska fångarna blevo emellertid senare - den 19 september

1953 - isolerade från utlänningarna. I fängelset fanns på andra våningen i mittbyggnaden (Corpus III) en avdelning för kvinnliga fångar. I övrigt befolkades fängelset helt av manliga fångar från ett stort antal länder. Sålunda funnos där vid olika tillfällen en engelsman, en amerikanare, fransmän, greker, polacker, araber, kineser, japaner, ukrainare etc., alla anklagade för spioneri eller motsvarande politiska brott. Vid Cumishs ankomst uppgick fångantalet till omkring ett tusen man men sjönk senare efter repatriering av österrikare och tyskar till omkring 500 (kvinnorna häri inräknade). Utöver dessa politiska fångar funnos i en helt skild avdelning av fängelset ett antal vanliga förbrytare, vilka användes till arbete utanför fängelset. Åkerbruksredskapen och motsvarande utrustning förvarades i ett antal skjul intill utsidan av den norra fängelsemuren.

På tre sidor begränsas fängelseområdet av en tegelstensmur men på östra (?) sidan, i vilken ingången till fängelset befinner sig, har muren ersatts med ett träplank. Inhägnaden är 7 fot hög. Tegelstensmuren - 18 tum i tjocklek - liksom samtliga fängelsebyggnader äro uppförda i röd tegelsten klädd med ett tunt lager av cement. Underlaget utgjorde Corpus III (mittbyggnaden), som målats i gul färg. Såsom skissen utvisar, äro de egentliga fängelsebyggnaderna uppdelade i 3 avdelningar eller "Corpus" och varje avdelning skild från angränsande avdelning med galler och låsförsedda grindar under bevakning av vaktpersonal. Hundar användes för vakttjänsten utanför inhägnaden men icke på fängelsegårdarna. Räknat från väster (?) befinner sig först Corpus II innehållande fängelseceller i en byggnad och sjukavdelning i en angränsande byggnad. På området för Corpus II finns även generator för den elektriska strömmen samt en liten bod, s.k. "Canteen", i vilken ryska fångar - de enda som voro försedda med godtagbara kontanter - kunde göra smärre inköp. Rastgård för fångarna funnos i varje avdelning. Väggarna till desamma mätte 7½ fot i höjd och varje fänge rastades i sitt eget bås. Sjukhusavdelningen i Corpus II var gemensam för hela fängelset

och bestod egentligen endast av en förbandsstation (first aid station) men omfattade hela den östra (?) tegelstensbyggnaden i tre våningars höjd. I varje sjukhuscell bereddes plats för två personer. En mindre begravningsplats var belägen längs västra (.) sidan av sjukhusbyggnaden. Av alla byggnader i Vladimirfängelset var sjukhusbyggnaden den enda som hade ett schakt i byggnadens längdriktning i mitten, sträckande sig från bottenvåningen till taket med celler belägna på ömse sidor. I varje våningsplan befann sig i detta schakt ett stältrådsnät.

Centralbyggnaden i Corpus III var en byggnad i fyra våningar. Cellerna voro placerade längs ytterväggarna med en längsgående korridor i mitten. Vid varje ände av korridoren stod utposterad en vakt. Andra vakter höll cellerna under ständig bevakning och tittade in genom en liten öppning i celldörren. "every 2nd or 3rd second". I bottenvåningen befunno sig cellerna 1 - 26, i våningen en trappa upp cellerna 27 - 31 jämte administrationslokaler, i våningen 2 trappor upp cellerna 32 - 59 och i översta våningen cellerna 60-70. I varje våningsplan befann sig en isoleringscell, som användes vid disciplinstraff, samt en cell i vilken fångarna dagligen tömde de i de enskilda cellerna placerade latrinkärlen. En överordnad vaktkonstapel befann sig i en vaktkur vid östra (?) änden av cellraden.

Corpus IV, som befann sig längst öster (?) ut, var en fängelsebyggnad i 4 våningar till inredning lik de övriga fängelsebyggnaderna.

Cumish hörde aldrig talas om någon avdelning i fängelset som betecknades såsom Corpus I. Möjligen åsyftades därmed två längs den södra (?) muren uppförda längor innehållande bostadslägenheter för den vid fängelset tjänstgörande personalen.

I varje cell vätte celldörren mot gången. Celldörren var på båda sidor klädd med plåt och i densamma befann sig förutom "titt-hålet" en matlucka. Dörren låstes med tre riglar samt ett nyckellås. I ytterväggen till cellen befann sig ett högt upp beläget fönster, genom vilket fångarna voro förbjudna att se ut. Genom att klättra upp på ett i cellens mitt befintligt bord kunde fångarna allt emellanåt bereda sig tillfälle kasta en blick ut över fängelsegården och mot den därå belägna rastgården. Därvid hade fångarna tillfälle att se medfångar från andra celler under dessas gång mellan rastgår-

./Bil.2.

den och fängelsebyggnaden. Under de stunder någon fånge passade på att se ut genom fängelsefönstret, låtsades alltid en av cellkamraterna putsa det glasfönster som befann sig i fängelsedörrens lilla runda öppning. Varje cell mätte 7 x 9 meter. Ytterväggen var 2 fot tjock, mellanväggen 18 tum och taket i varje cell^{välvt}/villande på tvärgående bjälkar. Varje cell var invändigt målad i grå färg. Varje cell rymde upp till 12 personer, ehuru ofta endast 3-5 fångar under längre tid befunno sig i en cell. En skiss över en cell med plats för 12 fångar närslutes. Avståndet mellan sängarna i en sådan cell respektive mellan det i cellens längdriktning placerade bordet och närstående sängar översteg icke 3 tum. Längs ytterväggen löpte genom alla celler ett metallrör ("steam pipe") och under fönstret befann sig i samtliga celler en radiohögtalare. På den ena långväggen i närheten av den inre kortväggen fanns i varje cell "a cupboard" eller litet skåp för förvaring av muggar och matbestick.

En genomgående princip beträffande fångarnas förvaring var den att de vanligen mycket ofta fingo byta celler och cellkamrater. Enligt fångarnas egna förmodanden voro skälen härtill två: dels ville man undvika att fångarna i en cell alltför noga lärde känna varandra, dels gävos fängelsemyndigheterna därmed tillfällen att på ett icke uppmärksammat sätt placera in sina kunskapare bland de "riktiga" fångarna.

Gamla tidningar tillhandahöllos i cellerna, den enda tillåtna sysselsättningen i övrigt bestod i schackspel. - Alla fångar voro klädda i randiga kläder, skägg och hår kortklippes var fjortonde dag. Denna enformighet i klädsel och utseende försvårade för fångarna att identifiera varandra redan på ett tämligen kort avstånd.

3. Kommunikationer mellan fångarna.

De längs cellernas ytterväggar löpande ledningarna kunde fångarna begagna som "telefonledningar". De metallmuggar, som fångarna tillätos behålla mellan måltiderna, kommo härvidlag till användning. Den som ville sända ett meddelande denna väg, placerade muggens botten hårt mot röret och talade in i muggen. Mottagaren höll muggen upp- och nervänd, likaledes hårt tryckt mot samma rör och kunde då tydligt uppfatta den talandes röst. Anrop till de skilda cellerna skedde genom knackningar (t.ex. först 4

och sedan 3 knackningar för anrop av cell 43). Dessa samtal kunde självfallet avlyssnas i alla celler förbundna genom samma rörsystem men meddelandena voro icke alltid tillgängliga för dem alla beroende på överenskomna koder eller på att det språk samtalen fördes på icke var förståeligt för mer än vissa av fångarna.

Självfallet tillämpades även systemet med knackning i väggarna med rysk eller tysk kod eller med morsesignaler eller med det s.k. idiotsystemet. Man undvek emellertid om möjligt kommunikering medelst knackningar, vilket delvis hade sin grund i fara för upptäckt dels i det förhållandet att andra medel stodo till buds i detta fängelse. Sålunda voro fångarna tillåtna att alltid ha tillgänglig i cellen såväl bläckpenna som bläck. Det senare, som tillhandahölls i minimala kvantiteter åt gången, utdrygades med vatten. Som fångarna fingo läsa tidningar, hade de möjlighet ur dessa riva ut små papperslappar, på vilka meddelanden nedtecknades. Dessa lappar rullades in i små brödkulor, som fångarna kastade till varandra under den dagliga entimmesvistelsen i rastgårdarna. Det var icke tillrådligt att kasta en brödkula till annan än grannen i angränsande bås och alltså aldrig över till en cell å andra sidan den väl bevakade mittgången i rastgården.

Fångarna ristade även ord och tecken på väggar i celler och rastgårdar och i synnerhet lämpade sig härför den cell, där latrinkärlen tömdes av fångarna själva.

Tillfälle till samtal gavs nästan aldrig i badet, dit fångarna fördes en gång i veckan. Dels träffade de vanligtvis där blott de egna cellkamraterna, dels åstadkoms av ångpannor och duschar (den enda tillgängliga badformen) sådant bullar att man icke under de fem å sex minuter badet fick pågå kunde uppfatta ord från andra badande.

4. Cumishs egen fängelsevistelse.

Cumish förvarades under den allra största delen av sin tid i Vladimir i Corpus III. Till Corpus II överfördes han under en kortare tid, då reparationsarbeten pågingo i Corpus III, samt vid två tillfällen för vård i sjukavdelningen (ena gången i februari 1952 under 10 dagar för blindtarmsoperation, andra gången för behandling av sina under tortyren krossade stortånaglar).

Cumish angav vistelse i följande celler i nedan nämnd ordning:
Nr 42 Första tiden i Vladimir förvarades Cumish ensam i denna cell.

- 43 I juni 1949 överfördes Cumish hit, vari befunno sig tysken Martinez, Pörzgen, amiral von Bredow, amiral Guse, lettlandaren Migunic, tyske sergeanten Meyers, ryske arkitekten Alexandroff från Moskva, Rensinghoff, general Ziegel, tysken Kurt Landwehr von Pragenau.
- 1952 44 Cumish och Martinez.
- 45 Här satt Cumish tillsammans med tysken Hinckeldey.
- 19
- 1952 7 Här stannade Cumish 2 dagar. Övriga cellkamrater voro: en svensk prästman "troligen katolik", vars namn Cumish icke kunde erinra sig, japanen Sato, Rensinghoff, Meyer, Pörzgen, Ziegel, tysken Martinez, professor Clauberg, minister Clodius samt Puschkarjov och Kurt Landwehr (von Pragenau).
- 25
- 11
- 1.6.54 1 Till att börja med ensam i denna femmanscell. Senare infördes hit amiral Voss jämte tysken Pörzgen från Frankfurter Zeitung (av Cumish uttalat "Pedskill"). Efter någon tid utökades skaran med japanen Sato, som led av tuberkulos, vidare österrikaren Fredrik Dengg (polisman från Wien men hemmahörande i Hofbräu, Innsbruck). Dengg hade tidigare suttit i samma cell som österrikaren Hahn (tbc-sjuk) fick flytta in i. Sato togs ut och fördes till sjukavdelningen. Den 23 december 1954 hämtades Voss. Såväl Cumish som Voss betraktade Pörzgen som hemlig rapportör åt fängelsepersonalen och till deras ömsesidiga beklagande hindrade detta dem från att i någon större utsträckning utbyta informationer.
- 67
- 66
- 55
- 2
- 7 Cellkamrater Voss och "Langfelder"
- 44
- 45 Tillsammans med Willy Bergemann
- 43
- 6

47 Cumish tillbragte tiden i denna cell tillsammans med en österrikisk jude Otto Moutner från Gregor Mendelstrasse i Wien, vilken under 1943 hade arbetat för amerikanska Röda Korset i Wien. - I cell 47 satt Cumish ett slag tillsammans med Keitl Jr.

1

49

53

54 Med generallöjtnant Karto, Japan.

Om ovan omnämnda personer hade sig Cumish följande bekant:

- a. Professor Clauberg från Västtyskland var läkare till yrket och hade i koncentrationslägret i Dachau experimenterat med sterilisering av kvinnor. Han assisterade i sjukvårdsavdelningen och fanns kvar i Vladimir vid tiden för Cumishs frigivning. Cumish hyste stor aktning för Clauberg, som icke stack under stol med sin pro-amerikanska inställning eller dölde sitt hat mot ryssar.
- b. Fredrik Dengg hade förts till Vladimir från ett fängelse i "Alexandrow" (en ort enligt Cumish 2000 kilometer från Moskva österut).
- c. W. Bergemann hade en broder bosatt i närheten av Bourough Hall, Brooklyn, New York.

På tillfrågan svarade Cumish att namnen på följande fångar i Vladimirfängelset vore bekanta för honom endast genom vad han hört av cellkamrater:

Pelkonen

Richter (Corpus II)

Kitschmann

Supprian (kvar i augusti 1955)

Hille

Grossheim (överförd från Alexandrow)

Gruenter (suttit i cell 43 5-6 månader, nationalitet okänd, talade dock ej ren tyska)

Boman (i cell 41; Cumish kunde ej draga sig till minnes i vilket sammanhang han hört detta namn eller vem som givit honom uppgift därom)

Muschke

Nakamura

Koroda, Japan

Chikado Yosata, Japan

Utsifa, Japan
Maeda, Japan
Hochiko, Japan (cell 54)
Roedl.
Hompel
Narbut

Helt obekanta för Cumish voro namnen Henry Thomsen, Krisko, Karl Moritz Leuvenhaupt, von Andersson och "Anders Bulman". (Det må här anmärkas att förnamnen aldrig kommo till användning fångarna emellan.)

När Cumish omnämnde cellkamraten Landwehrs namn, i vilket sammanhang Cumish framhöll att denne hade ett dubbelnamn, som han senare identifierade som "von Pragenau", ställdes till honom frågan huruvida han icke möjligen erinrade sig namnet "Langfelder". Efter en stunds betänketid svarade han att detta senare namn "sounds familiar". Därefter berättade han spontant följande:

Langfelder hade suttit tillsammans med Cumish i cell 7 i bottenvåningen kring augusti 1954. Han hade överförts till Vladimir från Alexandrov. Langfelder hade klagat högljutt över att han icke kunnat hålla sig varm i de otillräckliga kläder fångelsest tillhandahöll. Han hade kort efter sin placering i cell 7 svårt insjuknat och besvärades av en otäck hosta, som störde trevnaden och nattsömnerna för de övriga cellkamraterna, vilka vid den tiden voro blott Voss och Cumish. Genom att under natten slå, sparka och bulta på celldörren lyckades Cumish tillkalla en sjukvårdare och framtvinga ~~att~~ Langfelders överförande till sjukavdelningen. Hans senare öde kände Cumish icke till men höll icke för helt uteslutet att Langfelder avlidit på sjukavdelningen i tbc. - Langfelder behärskade ej ryska språket, kunde blott några ord tyska och hade stora svårigheter att göra sig förstådd för Voss och Cumish. "He was not a Jew, not a Hungarian, not an Austrian."] En skiss över cell nr 1 återfinnes i härvid fogad bilaga.

./Bil.3.

När Cumish senare kom till sin beskrivning av medfångarna i cell 43 och vid uppräknningen av namnen kom till "Kurt Land-

wehr", hejdade han sig och tillfogade: I denna cell befunno sig såväl Landwehr som Langfelder. Den senare beskrevs nu som en man på 36 år med ett judiskt utseende, "dark or reddish hair", bruna ögon, 5 fot 6 tum lång, något haltande gång. Langfelder var alltid mån om att dagligen företaga regelbundna gymnastiska övningar. Han talade tyska och något litet engelska. Cumish karakteriserade honom som "a selfspy", varmed torde förstås att han självant åtagit sig gå fängelsemyndigheternas ärenden. Särskilt tillfrågad sade sig Cumish bestämt kunna erinra sig att Langfelders förnamn vore Vilmos, att han tjänstgjort som chaufför före sitt tillfångatagande samt att han häktats i Budapest. För vem Langfelder tjänstgjort som chaufför hade Cumish icke erfarit.

När Cumish mot slutet av samvaron tillfrågades om han kände till huruvida någon eller några svenskar suttit fängslade i Vladimir, kunde han blott erinra sig den prästman, som förut omnämnts. Han kunde heller icke komma ihåg att han för Voss berättat om ett sammanträffande med någon svensk medborgare. Namnet (Ernst Ludwig) Wallenstein vore honom fullständigt främmande. När jag därefter nedtecknade för honom ett antal svenska namn börjande med Wall- eller Wallen- (såsom Wallgren, Wallensten, Wallengren, Wallberg, Wallman etc.), utpekade Cumish Wallberg (med engelskt uttal). Cumish gav därefter följande beskrivning på denne "Wallberg", med vilken han delat cell 47 vid något tillfälle under år 1954.

Han vore icke vare sig österrikare eller tysk. 5 fot 8 tum lång, mörkt hår och mörka ögon. Talade utmärkt tyska och en del engelska. Han tyckte mycket om att tala, särskilt om sig själv, och han skröt vidlyftigt med sina bravader. Han uppgav sig ha suttit tio år i ryska fängelser, dessförinnan hade han under 4 år bevistat en MVD-skola i Moskva och därunder varit avlönad med 6.000 rubel i månaden. Han hade emellertid för någon orsaks skull blivit dömd till 16 års straffarbete, varav han vid tiden för sammanträffandet med Cumish avtjänat tio år. Aldrig vid något tillfälle hade han talat om Sverige eller om tjänstgöring som svensk diplomat. Han klagade konstant på allt och alla och Cumish vore av den åsikten att hans fängelsevistelse gjort honom själsligen rubbad.

Cumish sade sig slutligen vara villig att på begäran avgiva en skriftlig utsago om sina upplevelser och kontakter i Vladimirfängelset och föreslog att fotografier av relevanta personligheter måtte tillställas honom för identifiering.

New York den 18 april 1957.

Folke Persson
Förste Vicekonsul

Stockholm den 9 maj 1957.

Strängt förtroligt. Bil.

W

Broder,

Tack för Ditt utförliga och uttömmande PM över samtalet med Cumish, som översändes med generalkonsulatets skrivelse nr 1 den 25 april 1957. Din begäran om fotografier av relevanta personer efterkommes härmed och i närslutna fotografisamling föreställer de med 1. och 2. betecknade fotografierna Wallenberg och nr 3. Langfelder. Övriga fotografier föreställa helt ovidkommande personer. Möjligen bör samlingen utökas med ytterligare fotografier, som Du kanske kan ta ur viseringsarkivet eller någon annanstans. Samlingen bör omfatta c:a 20 fotografier, och då den visas för Cumish torde samtliga kort på en gång ligga framme, och bör han till en början uppmanas att utpeka Langfelder och därefter tillfrågas, om han känner igen någon ytterligare person. Är icke så fallet får jag be Dig fråga honom, om icke den i Din PM omnämnda "Wallberg" finnes i samlingen.

Cumish' redogörelse för sin vistelse i Vladimír och för fängelset verkar mycket korrekt, och han synes, som Du framhållit, ha ett förträffligt minne. Det är emellertid ett par punkter, som vi önskar få ytterligare belysta, när Du sammanträffar med honom nästa gång, vilket vi hoppas att Du skall få tillfälle att göra ganska snart.

På sid. 9 i protomorian har Cumish på tal om Kurt

Förste Vicekonsuln P. Persson,
New York.

Landwehr von Pragenau/^{sagt} att även Langfelder bofann sig i cell 43. Avser denna tidsangivelse vistelsen i cell 43 omnämnd på sid. 6 eller eventuellt vistelsen i samma cell omnämnd på sid. 7?

Cumish' redogörelse för Langfelder på sid. 9 i den del som avser vistelsen i cell 7 synes strida mot redogörelsen för den Langfelder, som satt i cell 43, bl.a. vad beträffar Langfelders språkkunskaper. Foreligger identitet mellan Langfelder i cell 7 och i cell 43?

För din information vill jag nämna, att vi här tror, att Langfelder i cell 43 sannolikt är identisk med Wallenbergs chaufför. Langfelder är av judisk härstamning och redhårig samt något över 40 år gammal i dag.

På sid. 9, där bil. 3 omnämnes, säges att en skiss över cell nr 1 bifogas, under det att stycket i övrigt avser vistelsen i cell 7. Vill Du försöka få Cumish att söka erinra sig mera om i vilka celler och vid vilka tidpunkter, som han varit tillsammans med den Langfelder, som vi här tror är identisk med Wallenbergs chaufför.

Jag vill även tala om för Dig, om Du icke observerat det i vitboken, att amiralen Voss icke kunnat erinra sig, att han delat cell med Langfelder i Vladimir, vilket förhållande ju framgår av bil. 3. Vi kommer nu att höra Voss närmare om detta förhållande. Vidare kommer vi att söka kontakt med ^{Moutner} Dengg och Kurt Landwehr von Pragenau i Österrike. Vi kommer även att höra Förzgen om beläggningen i cell nr 1. Förzgen vistas för närvarande som Frankfurter Allgemeine's korrespondent i Moskva.

För att underlätta utfrågningen av här nämnda personer vore det av stort värde om Cumish ville lämna ett fotografi av sig, vilket jag i så fall vore tacksam om Du ville omedelbart flygpostta.

Vill Du även fråga Cumish om han kan erinra sig, vad hans cellkamrater haft att berätta om den på sid. 8 omnämnde Roedl. Kan denne möjligen vara identisk med Wallenbergs cellkamrat i Lubljanskaja-fängelset, legationsrådet Willy Roedel från

Bukarest, vilken finnes omnämnd på talrika ställen i vitboken?

Det vore även av intresse att få veta, om namnen som finnes uppräknade på sid. 8, uppgivits, då Du läste upp dem, eller om Cumish ur eget minne kunde erinra sig dem. På mig verkar det som om listan tillkommit genom en blandning av dessa båda metoder.

Resultatet av Ditt samtal med Cumish har hos ledningen här i huset och även hos Arne Lundberg ansetts vara ytterst intressant för att icke säga sensationellt. Trots våra efterforskningar av Langfelder parallellt med Wallenberg har vårt sista spår på Langfelder hittills slutat senhösten 1945. Därast vi hundra procentigt kunna konstatera, att Cumish verkligen varit tillsammans med Langfelder i Vladimir, vare sig detta var 1949 eller 1954, kan detta stödja vår teori om och våra spår på att även Wallenberg skulle ha förts till Vladimir och där, såsom vi omtalat i meddelandet i särskild ordning, varit isolerad i sjukhuset i corpus II.

Cumish' beskrivning av sjukhuset stämmer icke till alla delar med andra återvända fångars beskrivning. Sålunda har vi uppgifter på att den av Cumish omnämnda konstruktionen med ett genom alla våningar gående schakt endast gällde för parterrevåningen och första våningen, och att således schaktet slutade med taket i första våningen. I parterrevåningen skulle ha funnits ett antal celler, där vissa fångar höllos mycket strängt isolerade.

Vi beklagar att åter behöva besvara Dig och generalkonsulatet med detta extraordinära arbete, men vi lämnar ingen möda osparad, då det gäller att söka visshet i detta ärende.

Därast resultatet av det nya samtalet icke sammanpassar med en kurirlägenhet, vore vi tacksamma för ett sammanfattande chifffertelegram.

(Gunnar Lorentzon)

Gunnar

Stockholm den 9 maj 1957.
2 bil.

Herr Ambassadör och Årade broder,

./. Såsom framgår av bilagan till bifogade skrivelse från generalkonsulatet i New York nr 1 den 25 april 1957 har Folke Persson haft ett ingående samtal med den från sovjettrysk fångenskap återkomne amerikanske medborgaren Wilfred Cumish. Av Perssons P.M. framgår, att ett nytt viktigt spår på Wallenbergs chaufför Langfelder synes ha påträffats.

./. Såsom framgår av ävenledes bifogade handbrev från mig till Persson har vi begärt vissa kompletterande uppgifter, vilka så snart de hit inkommit snarast kommer att vidarebefordras till Dig. Omödelbart före Wien-kurirens avgång, som detta brev skrives, har vi icke kunnat kopiera bil. 1 och 2 till Perssons uppteckning över samtalet med Cumish, men för Wien-beskickningens vidkommande torde endast bil. 3 för närvarande vara av intresse.

Vi vore mycket tacksamma, därest så snart sig göra låter sedvanliga samtal kunde föras med Kurt Landwehr von Pragenau, Otto Moutner samt Fredrik Dengg, vilka omnämnas i Perssons P.M.

/Gunnar Lorentzon/

Ambassadören Allard,
W i e n.

Stockholm den 10 maj 1957.

Strängt förtroligt. 3 bil.

Broder,

./.

./.

Såsom framgår av bifogade avskrift jämte bilaga av generalkonsulatets i New York skrivelse nr 1. den 25 april samt av ett handbrev från mig till förste vicekonsuln Persson har ett samtal med den från rysk fångenskap återvändande amerikanske medborgaren Wilfred Cumish lett till ett viktigt spår på Langfelder. Av största intresse synes bil. 3 till Perssons P.M. vara, av vilken framgår att i cell nr 1 i corpus III Langfelder vistats tillsammans med Voss, Pörzgen, en österrikare vid namn Dengg samt den nu aktuella Cumish. Du minns måhända, att Voss, vilket bl.a. framgår av vittnena, förklarat, att han icke kände till namnet Langfelder. Avallt att döma har Voss glömt bort att han delat cell med Langfelder, och får jag bedja Dig på lämpligt sätt utan alltför ledande frågor och genom att visa Langfelders fotografi friska upp minnet på Voss. (Därest det av mig begärda kortet av Cumish kommer, flygpostar jag detta omgående till Hamburg eller eventuellt Bonn eller München.)

För Din orientering vill jag även omtala, att beskickningen i Wien kommer att höra de i Perssons P.M. omtalade personerna Landwehr von Pragenau, Moutner och Dengg. Jag skall i görligaste mån söka hålla Dig informerad om resultatet härav.

Kriminalassistenten Lundström,
p.t. Hamburg.

Då Du nu torde ha bildat Dig en tämligen ingående uppfattning om Vladimir-fängelset, synes det mig vara lämpligt att Du, efter det att Du talat med Voss, tar upp kontakten med Schöggli. Jag tror att det, trots att vi här befarat provokation, är nödvändigt, att Du i görligaste mån söker vinna Schöggls förtroende. Schöggli visade, när jag talade med honom, vissa komplex gentemot personer med högre tjänst- och samhällsställning än hans egen. Jag tror därför, att det är värt att ägna Schöggli litet extra tid och uppmärksamhet, och för att Du skall ha möjlighet att noggrant kontrollera de uppgifter han tidigare lämnat mig, bifogar jag en avskrift av den P.M. som jag upprättade efter samtalet med Schöggli i Zurich i oktober 1956. ./.

Ehuru Schöggli ju är bekant bland sina olycksbröder såsom varande en notorisk cellspion, får man inte bortse från den möjligheten, att om Wallenberg varit strängt isolerad, den enda kategori som han haft kontakt med utöver fängelsepersonalen torde just varit cellspionernas krets. Ett annat skäl till varför jag tror, att Du måste ägna Schöggli mera tid än andra utfrågningsobjekt, är att han talar en prononcerad österrikisk accent, vars mysterier det kanske tar Dig en viss tid att dechiffrera.

(Gunnar Lorentzon)

28/5-57
Hörs till Lundström
in för att L.

Cumish

Utdrag ur strängt förtroligt handbrev
från krim.assistenten Lundström till
sekreteraren Lorentzon, dagtecknat
Hamburg den 14 maj 1957.

Något fotografi av Langfelder medför jag
ej, varför jag får be Dig att till ambassaden
sända ner ett sådant tillsammans med det
fotografi av Cumish, som Du ställt i utsikt.

Stockholm den 15 maj 1957.

Strängt förtroligt. 1 bil.

Broder,

4/ Langfeller

Tack för Ditt brev av den 14 maj 1957. Det önskade fotografiet⁴ bifogas härmed. Det amerikanska fotografiet²² har tyvärr ännu inte kommit. ^(E. B. R. 1957) ^{22/ Cunmish}

Med anledning av vad person nr ^(E. B. R. 1957) 8 sagt i sin redogörelse synes det finnas anledning för Dig att, då Du besöker person nr ^{Von} 138's hemstad, även föra ett samtal med person nr ^{Sturke} 122 om vad denne kommer ihåg om det aktuella stället. I övrigt hänvisas till vitboken.

I samma stad synes även person nr ^{Langfeller} 63, som jag omnämnt i mitt handbrev till Dig till Hamburg den 10 maj, vara bosatt, och får jag bedja Dig att även förbarna Dig över honom. Måhända kan en konfrontation mellan nr ^{Langfeller} 63 och nr ^{Von} 138 vara av värde, if you see what I mean. ^{Langfeller}

(Gunnar Lorentzon)

Kriminalassistenten S. Lundström,
p.t. Bonn.

Cumish

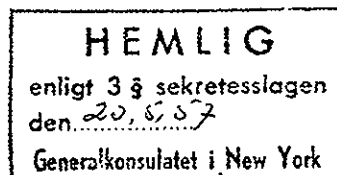
25/5

Avskrift av förtroligt handbrev från förste
vicekonsuln F. Persson till sekreteraren
Lorentzon, dagtecknat New York den 21 maj 1957.

Åberopande Ditt handbrev den 9 maj 1957 ber jag få
nämna, att Cumish idag på vår begäran besökt generalkonsu-
latet. Resultatet av mitt samtal med honom kommer att redo-
visas med nästgående kurirlägenhet. Det kan nog sägas,
att dagens samtal med Cumish icke varit över sig givande.

I enlighet med begäran närsluter jag här idag tagna
fotografier av Cumish. Denne har vidare utfäst sig att till-
handahålla oss fotografier, som må ha tagits vid tiden för
hans anställning i amerikanska armén, respektive vid åter-
komsten hit, i den mån han kan finna sådana bland sina
tillhörigheter.

KUNGL. SVENSKA
GENERALKONSULATET
I NEW YORK

Cumish
New York den 23 maj 1957
Nr 2 1 bil.
P 2

Ärendet Raoul Wallenberg

1 dk 25.4.57

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Sedan förste vicekonsul Folke Persson den 21 maj 1957 ånyo sammanträffat med Mr. Wilfred Cumish och av denne erhållit kompletterande uppgifter angående vissa förhållanden i det ryska fångelset i Vladimir, får jag härmed värdsamt inlämna en av Persson över hans samtal med Cumish upprättad promemoria.

Denna skrivelse jämte därpå omnämnda promemoria inlämnas i tre numrerade exemplar.

En nytagen fotografier av Cumish, vardera i 2 exemplar, ha i enlighet med framställt önskemål expedierats härifrån den 21 maj 1957.

Erik Kronvall

V.P.M.

angående samtal med Mr. Wilfred Cumish, Bradford, Massachusetts, den 21 maj 1957.

På begäran av generalkonsulatet hade Cumish företagit resan från sitt hem i Bradford, Massachusetts, till New York och det här äsyftade samtalet ägde rum i generalkonsulatets i New York huvudkansli.

A. Samvaron med Cumish inleddes med en genomgång av den över förhöret den 18 april 1957 gjorda uppteckningen och härutinnan gav Cumish följande kompletterande eller korrigerande upplysningar.

1. Fängelset i Vladimir.

De i detta fängelse inhysta egentliga förbrytarna, som utförde allahanda sysslor såväl inom som utom fängelsebyggnaderna voro inhysta i en "log cabin", uppförd utanför men strax intill den norra fängelsemuren, emellan bevakningshundarnas hundgård och redskapsskjulet. Hundarna användes till bevakning inne på fängelsegårdarna - 2 på varje - endast på sådana dagar som 1 maj, oktoberrevolutionens dag och andra liknande märkesdagar, då vaktpersonalen åtnjöt en viss extraledighet.

Sjukhusbyggnaden, som var uppförd i tre våningar och belägen i Corpus II (den västligaste fängelseavdelningen), hade i sin längdriktning ett schakt, som gick genom bottenvåningen och våningen en trappa upp. Öppningen i golvnivån var täckt med ett finmaskigt ståltrådsnät, och det var känt att fångar ibland försökt beröva sig livet genom att kasta sig ut över denna öppning. Schaktet skar icke genom golvet till våningen två trappor upp, vilken våning sålunda hade ett densamma helt täckande golv. I denna våning funnos inga förvaringsceller; densamma inrymde endast operationsrum, tandläkarens mottagningsrum och utrymmen för läkare och för den torftiga tekniska utrustningen. Läkarnas mottagningsrum, två till antalet, voro belägna i mellanvåningen

intill schaktets södra kortsida. De längst i söder belägna förvaringscellerna voro isoleringsrum, avsedda i första hand för tuberkulosfall och i viss utsträckning för fångar, vilka fängelsevistelsen eller behandlingen gjort själsligt rubbade. Cumish hade sig icke bekant huruvida cellerna i bottenvåningen användes för särskilda ändamål eller för särskilda slag av fångar. Det hade icke sällan inträffat att fångar, som under läkarbehandling förvarats i cell i mellanvåningen, vid förbättring av hälsotillståndet flyttats till våningen under för att bereda plats för svårt sjuka i mellanvåningen så nära som möjligt intill läkarnas mottagningsrum. Dock hade Cumish aldrig hört talas om att kvinnor skulle ha vårdats annorstädes än i mellanvåningen, som städse stod under bevakning av såväl manlig som kvinnlig vaktpersonal.

Fängelsebyggnaden i mellersta avdelningen - Corpus III - var uppdelad i tre sektioner, skilda åt genom nät och grindar i korridorerna. De två västligaste sektionerna hade fyra våningars höjd, medan den i öster belägna sektionen bestod av blott tre våningar, varav den mellersta inrymde de kvinnliga fångarna. Den mittersta och den västliga sektionen föreföllo vara enhetligt byggda, och vad åtminstone våningsplanet två trappor upp (den näst översta våningen) beträffar voro cellerna längs den södra väggen numrerade med udda tal och cellerna å motsatta sidan med jämna tal. Cellerna varierade i storlek. De största, avsedda för tolv upp till sexton personer, mätte ungefär 7 x 9 meter och hade två fönster, de minsta - med endast ett fönster - cirka 7 x 4 meter och avsedda för 4 fångar. Fönsterrutorna utgjordes av ogenomskinligt glas, i vilket ett ståltrådsnät syntes vara inpressat. Fönstren kunde öppnas på glänt i horisontalplanet, och det var endast genom denna öppning, som fångarna kunde iakttaga fängelsegården och de där belägna rastgårdarna.

Den egentliga begravningsplatsen för avlidna fångar återfanns utanför fängelseinhägnaden ett stycke sydöst om inkörsporten i inhägnadens östra kortsida.

2. Cumishs fängelsetid och cellkamrater.

I ungefär ett års tid efter arresteringen i Wien den 3 februari 1948 hade Cumish förvarats i ensamceller. Först i och med att han i juni 1949 insattes i cell 43 kom han samman med andra fångar, i första hand med de tio som tidigare angivits som hans medfångar där. Bland dessa befann sig den fånge som Cumish benämnde Landwehr. Förnamnet "Kurt" och dubbelnamnet "von Pragenau" hade Cumish då och då hört uttalas såsom hänförande sig till denne person.

Cell 44. Hit överfördes Cumish direkt från cell 43 någon gång under hösten 1949 och fick som cellkamrat Martinez.

Cell 45. Efter någon tid överfördes Cumish till denna cell, där ha satt tillsammans med Hinckeldey och Pelkonen (vilken Cumish tog för major i tyska armén). Efter en tid i denna cell samt därefter i

Cell 19 blev Cumish någon gång under den kalla årstiden 1952, sannolikt oktober, insatt i

Cell 7. Cellkamraterna där ha tidigare uppräknats. Han sammanträffade således på nytt med samme Landwehr, vilken han först lärt känna under sin tid i cell 43.

Till Cell 25 från cell 7 överfördes senare på en gång Cumish jämte Martinez, Clauberg och Landwehr. Här inne satt då redan en person vid namn David Abraham Miskay (Mushkin eller Mushke?), ursprungligen amerikansk medborgare av judisk härstamning, vilken avstått från sitt amerikanska medborgarskap och som övertygad kommunist tagit stadigvarande hemvist i Sovjetunionen. (Denne skulle ha en son bosatt i New York.)

Cell 11. Efter vistelse här överfördes Cumish den 1 juni 1954 till

Cell 1. Här träffade Cumish för första gången amiral Voss. Under någon tid satt även i denna cell den person som Cumish angav med namnet "Langfelder" (se nedan). Detta var enda gången under hela fängelsevistelsen i Vladimir, som Cumish haft Langfelder till cellkamrat. Från cell 1 överfördes senare till

Cell 9 Cumish och Voss, och hit kom även Pörzgen. Efter kortare eller längre tider i

Cellerna 67

66
55

2 insattes Cumish i augusti 1954 i

Cell 7 med Clauberg och samme Landwehr, som funnits i cellerna 43 och 7. Därefter flyttades Cumish via

Cellerna 44

45 med Willy Bergemann

43
6

till

Cell 47 jämte Moutner, Pelkonen, Pörzgen, Muschke, Bergemann, Vorwerk och Steinberg (se nedan) för att i december 1954 åter sammanföras i

Cell 1 med Voss och Pörzgen. Härifrån blev Voss frigiven den 23

december 1954.

Efter vistelse i

Cellerna 49

53

54

återinsattes Cumish slutligen i

Cell 1, varifrån han frigavs den 16 augusti 1955.

Uppmanad att närmare redogöra för vad Cumish hade sig bekant om Landwehr, kamraten från cellerna 43, 7 och 25, uppgav Cumish:

Landwehr vore av judisk börd, kort till växten, mörkt hår, mörk hy, mörka ögon samt en i ögonenfallande stor, krökt näsa. Han gick alltid framåtlutad, vilket torde få tillskrivas hans sätt att under gång alltid placera fötterna i vid vinkel ("spreading his feet"). Han talade flytande franska, engelska, tyska och en perfekt ryska samt syntes behärska även italienska. Cumish erinrade sig vidare att denne Landwehr varit chaufför i Budapest före tillfångatagandet. Landwehr ansågs av Cumish och av flera andra medfångar vara "a rat", varmed avsågs sådan fänge som gick fängelsemyndigheternas krenden. Bevis därför ansågs ligga uti de extra förmåner som vaktpersonalen allt emellanåt beredde Landwehr.

Cumish berättade därefter om Langfelder (från cell 1) följande:

Langfelder vore tämligen reslig, kraftigt byggd med breda axlar. Han hade en blek ansiktsfärg, rostbrunt hår, mörka ögon. Han besvärades av ständig hosta, som troligen hade sin grund i en långt framskriden lungtuberkulos. Hans röst hördes påfallande sträv och föreföll komma djupt nere från strupen. Han föreföll tidvis vara själsligen rubbad. Han förstod och talade endast obetydligt engelska språket. Langfelder överfördes i juni 1954 till sjukhusavdelningen och var då så svårt sjuk att det icke vore osannolikt att han avlidit där. Langfelder hade överförts från Alexandrow till Vladimir i sällskap med Dengg.

På mycket torftig engelska hade Langfelder för Cumish redogjort för anledningen till sin fängelsevistelse. Cumish trodde sig ha förstått följande: Langfelder hade hjälpt en person att fly från Tjeckoslovakien. Detta hade hans hustru och hennes familj, som alla voro fanatiska kommunister, erhållit kännedom om. Då hustrun kort tid härefter hade funnit en pistol gömd under makens huvudkudde, hade hon tillkallat polis och till tillstädeskomna polismän överlämnat vapnet. Langfelder hade som följd härav arresterats och senare förts till Vladimir.

När namnet "Vilmos" nämndes, framhöll Cumish, att detsamma, såvitt han med svårighet kunde draga sig till minnes, vore Langfelders förnamn.

Cumish upprepade i flera sammanhang de här återgivna detaljerna om Landwehr och Langfelder och försäkrade på skilda frågor att någon sammanblandning av dessa två fångars identitet icke förelåg. Konfronterad med de vid förhöret den 18 april 1957 lämnade uppgifterna, svarade Cumish att minnesbilderna från fängelsetiden, som han så långt som görligt vore sökte undantränga i sitt medvetande, återkommit klarare för honom efter nämnda samtal.

Namnen Wallenstein och Wallberg visade sig nu vara helt obekanta för Cumish. När jag återgav för honom den beskrivning han vid förra samtalet lämnat av "Wallberg", angav Cumish, att han därmed avsett en fånge vid namn Steinberg, kamrat till Cumish i cell 47, med tillägg av att Steinberg, som alltid bar glasögon, sannolikt arbetat för Gestapo före sitt tillfångatagande. Han hade överförts till Vladimir från Lefortovskajafängelset.

Cumish hade aldrig suttit i samma cell som Roedl. Om denne hade Cumish sig blott bekant att han vore en tysk diplomat, som tjänstgjort i Bukarest, samt att han vid något tillfälle hållits fången i cell 44 eller 45 i Corpus III tillsammans med andra tyska diplomater, som fängslats av ryssarna i Bukarest och Sofia.

Cumish tillade till slut på särskilda frågor, att han även hört nämnas namnen Loyda och Hofstetter men hade icke helt klart för sig huruvida dessa personer hållits fängslade i Vladimir eller omtalats av personer, som sammanträffat med dem i något Moskvafängelse.

New York den 21 maj 1957.

/u/Folke Persson
Förste Vicekonsul

Avskrift av förtroligt handbrev från
förste vicekonsuln F. Persson till
sekreteraren Lorentzon, dagtecknat
New York den 23 maj 1957.

Åberopande Ditt handbrev den 9 maj 1957 angående Wallenberg-
ärendet ber jag få lämna följande kommentarer i anslutning till
den officiella rapporten.

Vid detta tillfälle hade vi funnit lämpligt att be Cumish
personligen avlägga besök på generalkonsulatet, vilket han vil-
ligt gjorde, mot det att vi ersatte honom för hans förlust av
dagsförtjänst och för honom betalade alla biljettkostnader.
Om dessa utlägg kommer en särskild skrivelse att senare avgå.

Jag vill inledningsvis likaså tillägga att Cumish efter sina
ansträngningar under första förhöret att erinra sig alla detal-
jer kring sin tid i Vladimir enligt egen utsaga känt sig alldeles
huvudyr dagen efter och måste uppsöka läkare för att erhålla
något nervlugnande medel. Vi fann därför det icke oskäligt att
utbetala till honom förlorad dagsförtjänst även för den 22 maj,
så att vid behov efter två resnätter i tåg han kunde återhämta
sina krafter i sitt hem.

Vad så angår själva utfrågandet av Cumish förefaller det
mig som om de senast lämnade uppgifterna i någon mån minska det
värde man till en början var beredd tillerkänna hans första
"vittnesmål". Men i det avseendet kan ju en säker bedömning
ges endast av den som har alla trådar i sin hand.

Jag vill också inledningsvis omtala att jag förra gången
glömde tillfråga Cumish om orienteringen av fängelsebyggnaderna
i Vladimir. Det visade sig att uppgifterna om väderstrecken -
som i förra rapporten åtföljts av frågetecken - voro korrekta
och att således ingångsporten till fängelsegården var belägen
i öster.

Jag förelade Cumish de av Dig översända fotografierna, vilka
härmed återgå, tillsammans med ett tiotal ur vårt passarkiv
jämför några foton på måfå klippta ur de senaste numren av New
York Herald Tribune. Cumish kunde icke identifiera ett enda
av alla dessa fotografier. Han utvalde emellertid två av klip-
pen - här bifogade som bil. 2 - och förklarade att, ehuru desamma

icke föreställde någon av fångarna i Vladimir, så voro dessa två de som närmast påminde om fångarna "Landwehr" (nr. 1) och "Langfelder" (nr. 2). Vad den senare beträffade finge man täcka över hjässan och övre delen av pannan för att likheten skulle framträda. "Wallberg", som Cumish numera ville kalla "Steinberg" vore enligt Cumish icke lik något av alla de förevisade fotona.

På mig har Cumishs utsagor om Landwehr och Langfelder givit ett intryck av sammanblandning. Enligt vad Cumish nu bestämt påstår, satt han endast vid ett tillfälle tillsammans med Langfelder, nämligen i cell 1, under det att Landwehr från cell 43 är identisk med Landwehr i cell 7 (två tillfällen) och cell 25.

Något av värde om Roedl kunde Cumish icke lämna, bortsett från det förhållandet att han hade sig bekant att tyska diplomater från Bukarest och Sofia överförts från Moskva till Vladimir.

Den långa rad av namn på sidan 8 i min förra promemoria, vilken börjar med Pelkonen och slutar med Narbut, hade jag i förhand preparerat med hjälp av vitboken. Dessa kunde Cumish icke av sig själv komma på vid samtalet den 18 april utan dessa personers vistelse i Vladimir bekräftades av Cumish efter hand som jag nämnde namnen i tur och ordning. Vid samtalet med Cumish i New York voro de flesta av dem återupplivade i hans minne; han kunde spontant uppgiva de flesta av dem när han talade om fångar han kände till men ej själv personligen stött samman med.

Cumish gav mig under samtalet en skiss över en av de stora cellerna i Corpus III, vilken kunde rymma sexton personer. De båda sängar som befunno sig vid mellanväggarna längst till höger resp. vänster från celldörren räknat hade både över- och underbädd.

Jag hoppas med promemorian och dessa rader ha besvarat de i Ditt handbrev direkt ställda frågorna men står givetvis ytterst gärna till tjänst med att söka erinra mig eller utfråga Cumish om ytterligare detaljer.

Cumish

Stockholm den 28 maj 1957.

Strängt förtroligt. Bil.

Broder,

./.

Härmed får jag översända en promemoria angående förnyat samtal med Wilfred Cumish, vilken måhända kan vara av intresse för att komplettera de uppgifter, som Du väl vid det här laget har erhållit om Cumish' aktuella cellkamrater i Vladimir.

./.

Jag bifogar även ett en-face-fotografi och ett profilfotografi av Cumish.

(Gunnar Lorentzon)

Kriminalassistenten Lundström,
p.t. B o n n .

Cumish

Stockholm den 29 maj 1957.
Strängt förtroligt 5 bil.

Herr Ambassadör och Ärade Broder,

./. I anslutning till handbrev den 9 maj 1957 angående
Wilfred Cumish m.m. ber jag härmed för kännedom få över-
sända genomslag av en P.M. över ett nytt samtal, som
Folke Persson haft med Cumish, jämte hbr från Persson 23.5.

./. Ävenledes bifogas två fotografier av Cumish. Jag
vore tacksam om fotografierna så snart som kunde åter-
sändas till mig.

Vår utsände i Tyskland har igår sammanträffat med
Kurt Landwehr von Pragenau och amiral Voss, vilket jag
idag på morgonen erfor i ett kryptiskt telefonsamtal med
vår utsände. Någon P.M. över vad Landwehr och Voss
haft att säga har ännu icke ingått, men efter vad jag
kan förstå av telefonsamtalet så har vare sig Landwehr
eller Voss sammanträffat med Langfelder någon gång och
således icke heller vid det tillfälle och i den cell, som
Cumish uppgivit. Det synes oss här i Stockholm svårt att
utreda hur det verkligen förhåller sig med beläggningsen
i cell nr 1. Det sannolikaste torde väl vara, att Cumish
av någon anledning förväxlat eller sammanblandat Langfelder
med Landwehr (?).

./. Den enda möjlighet vi nu synes ha att få utrett, hur
det verkligen förhåller sig med denna sak, är att höra de
av mig i handbrevet den 9 maj omnämnda personerna Otto
Moutner och Fredrik Dengg. För säkerhets skull bifogar
jag även ett fotografi av Langfelder.

Ambassadören Allard,
W i e n .

(Gunnar Lorentzon)

29.5.57

CHIFFER

sjöborgsutredningen

B. 2

P

2

Eu¹

Svensk

New York

Den i vårt chiffer 1. secundo ~~omnämnda~~ pressreleasen
omnämnde Fredric Charles Hopkins har vistats i Inta-
lägret 1949-1950 med för oss känd polack, vilken upp-
givit Wallenberg även därstädes. Benäget fråga Cumish,
om han känner adressen till Hopkins, vilken nu lär ha
återvänt till USA. Polacken säger att Hopkins varit
major och tillfångatagits under flygkuriruppdrag till
sovjet. Tacksamma telegramsvar.

Cabinet

31.5.57

CHIFFER

sjöborgsutredningen

Nr. 33

P

2

Eu¹

Svensk

W i e n

Primo. Amiralen Voss uppgivit Dengg kan nås över adress Gasthof Alpenhof Haus Berghof, Hintertux im Zillertal/Tirol eller över Gasthof Stieglbräu, Innsbruck, Wilhelm-Greil-Strasse, där Denggs broder Franz innehar värdshuset.

Secundo. Voss har endast hört talas om Langfelder genom Kitschmann (se vitboken) och kan icke erinra sig någonsin ha träffat Landwehr.

Cabinet

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

Bonn den 28 maj 1957.

Strängt förtroligt.

2 bil.

Cumish 1/6

Broder,

(1/2 part of cumish)
Härmed får jag överlämna ytterligare två promemorior från Lundström, avseende samtal med amiral V o s s i Berchtesgaden och med Rudolf J o r d a n i München.

Lundström ber mig meddela, att han planerar att närmast besöka Nürnberg och Hof/Saale, varefter han kommer att söka kontakt med Landwehr von Progenau i Stuttgart.

Leif Leifland

Herr Sekreteraren G. L o r e n t z o n,
Stockholm.

PM

angående förnyat samtal med förre tyska viceamiralen Hans Erich V o s s , hållet fredagen den 24 maj 1957 i dennes bostad Forsthaus Hintersee bei Berchtesgaden.

Voss förklarade, att han i januari 1952 blev dömd och på sommaren samma år överfördes till fängelset i Wladimir. Han säger sig numera ej kunna erinra sig i detalj i vilka olika celler han suttit i. Voss uppger sig ej ha något siffersinne och han intresserade sig f ö under fångenskapen ej för detaljer.

På fråga om Voss kunde påminna sig någon amerikansk medfånge i Wladimir, svarade han, att han där under cirka sju månader suttit tillsammans med amerikanske sergeanten C u m i s h. Såvitt Voss kunde erinra sig satt han tillsammans med honom i corpus III dels i cell 7 i bottenvåningen och dels i en cell i II. Stock, vars nummer Voss glömt bort. De hade troligen varit tillsammans tiden juni - december 1954. Förutom Voss och Cumish befann sig tyske pressattachén P ö r z g e n och österrikaren Friedrich D e n g g i cellen. (Dengg har numera anställning som representant för en firma och reser omkring tämligen mycket. Han kan nås över adress Gasthof Alpenhof - Haus Berghof, Hintertux im Zillertal/Tirol eller eventuellt över adress Gasthof Stieglbräu, Innsbruk, Wilhelm-Greil-Strasse. Hans broder Franz Dengg innehar de nämnda vårdshusen.) Pörzgen hade redan ett år tidigare suttit tillsammans med Cumish i en annan cell i corpus III i II. Stock. Då de på nytt träffades i den cell, där Voss var, hade de synnerligen ingående samtal med varandra rörande sina erfarenheter av tidigare cellkamrater och i övrigt beträffande sådana fångar, som de tidigare haft förbindelse med eller hört talas om. Voss lade aldrig dessa samtal på minnet.

Särskilt tillfrågad förklarade Voss, att han aldrig träffat ungraren L a n g f e l d e r. Rörande dennes tidigare verksamhet och hans senare öde har överste K i t s c h m a n n efter frigivningen berättat för Voss. Redan under fångenskapen var Voss och Kitschmann tillsammans. De delade cell 1948 eller 1949 - såvitt Voss kunde erinra sig - men han har inget minne av att Kitschmann då berättat något om Langfelder.

Voss ville ej hålla för otroligt, att Pörzgen kunnat berättat om Langfelder för Cumish. Däremot är Voss absolut säker på att han själv aldrig träffat Langfelder. Skulle Cumish ha uppgivit något om att Voss och Langfelder varit samtidigt i en cell, måste detta enligt Voss mening bero på en förväxling från Cumish sida.

Då jag frågade, om Voss kunde påminna sig någon fånge från den aktuella tiden, som varit svårt besvärad av hosta och som blivit överförd från cellen till sjukhuset, uppgav Voss följande. Den cell, som Voss, Pörzgen, Dengg och Cumish delade, var avsedd som konvalescenscell för de nämnda fångarna, vilka alla hade lungbesvär. Voss erinrade sig i samband härmed, att en österrikare, som hette Hansl med förnamn (efternamnet kan Voss ej påminna sig) under cirka två eller tre veckor i augusti eller september 1954 vistats i cellen, innan han blivit överförd till sjukhuset. Ytterligare en österrikare (namnet helt bortglömt av Voss), som led av epilepsi, vistades under samma tid cirka tre eller fyra dagar i cellen. Även han överfördes därefter till sjukhuset. Den sistnämnde var cirka 40 år gammal, av medellängd, smärt kroppsbyggnad, mörkblont hår och mörka ögon och markerade anletsdrag. Under de nämnda dagarna var det alltså sex fångar insatta i cellen. Voss sade sig vara absolut säker på att ingen av de omnämnda kunde vara identisk med Langfelder. Dengg torde nog kunna erinra sig namnet på de två omnämnda österrikarna.

Jag visade därefter en fotografiserie, i vilken Langfelders och Wallenbergs foton förekommer tillsammans med en rad ovid-

kommande personfotografier. Voss uppgav, att han ej sett någon av de avbildade. Han stannade dock i någon mån för ett av de ovidkommande fotografierna och förklarade, att den avbildade företedde vissa likheter med en fånge han träffat.

Särskilt tillfrågad, förklarade Voss, att han aldrig träffat eller hört talas om någon fånge vid namn L a n d w e h r v o n P r a g e n a u , S c h ö g g l eller G o g i b e r i d s e .

Rörande Cumish uppgav Voss, att denne gjorde ett oangenämt intryck som cellkamrat. Han var obildad men slug och Voss säger sig aldrig ha träffat en fånge, som visste så mycket om sina olycksbröder som just Cumish. Själv hade denne uppgivit, att han blivit tillfångatagen i Wiens ostsektor, då han besökt en kvinnlig bekant. Ryssarna höll Cumish för att vara en amerikansk underrättelseman. Denne hade vidare uppgivit, att han före kriget varit sjöman och rest omkring runt om i världen. Han hade sålunda besökt Hong-kong, Singapore och Australien.

Sedan Voss den 7 januari 1955 återkommit till Västtyskland blev han i ett läger i Piding i södra Bayern uppsökt av en amerikansk officer, som frågade, om Voss kände till om någon amerikansk medborgare fanns i rysk fångenskap. Då Voss förklarade, att han endast kände en amerikan i denna belägenhet, nämligen Cumish, for officeren upprörd upp och sade, att denne varit eftersökt sedan fyra år tillbaka. Senare har Voss läst i tysk press, att Cumish efter frigivningen blivit utstött från den amerikanska armén, när han i Wien olovligen skulle ha avlägsnat sig från sitt förband. Voss trodde emellertid ej på denna uppgift utan menade, att Cumish troligen varit ute i något underrättelseuppdrag, då han tillfångatogs.

Regensburg den 26 maj 1957.

/u/ S.Lundström

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Chiffertelegram (BUD)

Från Generalkonsulatet, New York

Avsant den 1/ 6 19 57 kl. 2118

Inkom den 2/ 6 19 57 kl. 0555

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

3

Edert chiffer 2.

Enligt Cumish var Hopkins en amerikan med tilltalsnamnet Harry, som utgav sig vara major och antages ha varit i Gestapo-tjänst. Hopkins satt tolv dagar med Cumish i Bikowläget, varifrån båda sändes till Östberlin. Hopkins överantvordades till tysk polis i Västberlin och fördes till Frankfurt am Main, där han av tysk domstol ådömdes frihetsstraff, som Cumish tror han alltjämt avtjänar i fängelse därstädes.

Kronvall

Coll.: 1

Cumish

Stockholm den 4 juni 1957.
Strängt förtroligt. 8 bil.

Bröder,

Vi har på sistone följt ett spår i Wallenberg-ärendet, vilket nu kommit att beröra Ditt verksamhetsområde. Bifogade promemorior har upprättats vid samtal med tvenne polacker i Polen av en av oss utsänd person. Med anledning härav måste vid detta ärendes behandling iakttagas ännu större försiktighet än vanligt, så att icke uppgiftslämnarna eller deras anhöriga rakar illa ut. I promemoriorna har för Wallenberg använts täcknamnet Gmoser. I övrigt är angivna namn de verkliga.

Som Du ser av promemoriorna ger endast Kaljanskis utsaga en inkörsport för kontroll, och det är den omdömande amerikanen H.C.Hopkins. Vi har nu frågat Cumish, om han känner till Hopkins' adress, och då fått till svar, att Hopkins vore amerikan med tilltalsnamnet Harry och uppgivit sig ha varit major, sannolikt i Gestapos tjänst. Hopkins satt 12 dagar med Cumish i Bykovo-lägre, varifrån båda sändes till Öst-Berlin. Hopkins överantvårdades till tysk polis i Väst-Berlin och fördes till Frankfurt am Main, där han av tysk domstol ådömdes frihetsstraff, som Cumish tror att han alltjämt avtjänar i fängelse därstädes. Det vore av största intresse, om Du kunde få reda på var Hopkins nu befinner sig och föra ett samtal med honom i anslutning till vad de båda polackerna, främst Kaljanski, haft att

Sekreteraren L. L e i f l a n d ,
BOMN.

1396

berätta. För att pröva Hopkins minne bifogas här ett fotografi ./.
av Cumish, vilket Du kan infoga i en större samling fotografier.
Vidare översändes en gruppbild, där Kaljanski är den person som ./.
sitter i en fåtölj och håller en kaffekopp i handen. Måhända
känner Du igen några andra personer. Prosten Hallén sitter, som
Du ser, bl.a. i soffan.

Lundström har sagt mig, att Du hade planer att uppsöka
Thiede. Denne är redan hörd genom generalkonsulatets i Hamburg
försorg och behöver därför icke höras. Han hade för övrigt ingen-
ting väsentligt att komma med i vårt ärende.

Får jag slutligen be Dig med ambassadören diskutera upplägg-
ningen av det vidare procederet mot bakgrund av vad denne anför
i handbrev till Åström den 9 maj 1957 angående de tyska myndighe-
ternas inställning till våra efterforskningar.

/G.Lorentzon/

Wien den 3 juni 1957.

R 18. Strängt förtroligt.

Broder,

Åberopande Dina handbrev till Allard den 9 respektive den 29 maj rörande amerikanen Cumish ber jag härjämte få delgiva Dig en information, som Pammer först i dag kunnat lämna mig. Såsom därav framgår finns det vissa förhoppningar om att Mautner bor i Wien medan Dengg finns i Innsbruck.

Vad beträffar frågan om i vilka läger vid Norilsk olika österrikiska fångar suttit kan Pammer härvidlag tyvärr icke stå oss till tjänst. Detaljerade uppgifter om lägernumren ha tyvärr icke alltid framkommit vid polisförhören och det skulle för övrigt taga en avsevärd tid i anspråk att få fram alla förhørsprotokollen. Vi få klara oss så gott det går med att till en början förhöra de fyra, som bo i Wien.

Som Du kanske vet befinna sig både Alhard och Anger på tjänsteresa i Sverige, varför Kalhorn och jag äro ensamma här. Jag är därför rädd att det kan dröja innan jag hinner genomföra alla förhören och hoppas att Ni kan ha tålamod med oss. När jag överhuvud kan resa till Innsbruck har jag svårt att nu förutse.

(Erik Braunerhielm)

Herr Sekreteraren G. Lorentzon
Kungl. Utrikesdepartementet.

A v s k r i f t.

Bezug: Do. Anfrage ohne Datum betreffend Friedrich DENGGE,
Otto HAUTNER und Kurt LANDWEHR.

Friedrich D e n g g, 5.1.1912 in Hayrhofen geb.,
kehrte am 25.6.1955 aus sowjetischer Kriegsgefangenschaft
nach Österreich zurück und nahm in Innsbruck, Dr. Glatz-
Strasse 14/111 Aufenthalt.

Otto H a u t n e r, Kaufmann, 5.2. 1913 in Frank-
furt/Main geb., kehrte am 25.6.1955 aus russischer Kriegs-
gefangenschaft nach Österreich zurück und nahm in Wien 18.,
Centzgasse 61/11 Aufenthalt.

Ueber einen Kurt L a n d w e h r (ohne nähere Daten
ist lediglich in einer Mitteilung eines Heimkehrers vom Februar
1956 enthalten, dass der Genannte nach Deutschland zurückge-
kehrt und in Tegernsee wohnhaft sein dürfte.

Ärheres über den Genannten bzw. Personaldaten sind
nicht bekannt.

Strängst förtrolig.PM

angående samtal med tyske medborgaren Kurt Landwehr von Pragenau, hållet tisdagen den 23 maj 1957 i dennes bostad i Stuttgart-Süd, Olgastrasse 92.

Under slutet av andra världskriget tjänstgjorde Landwehr von Pragenau som tolk vid den tyska Heeresmission i Bukarest. Den 23 april 1944 rakade han i rysk fångenskap och fördes kort därefter med flygplan till Moskva. På denna flygresan medföljde bl.a. Dr. Vorwerk, som även tillfångatagits och som dessförinnan tjänstgjort vid tyska beskickningen i Bukarest.

I Moskva insattes Landwehr von Pragenau den 8 september 1944 i Lefortovskaja-fängelset. Fram till den 3 november 1948 var han i detta fängelse insatt i sex olika celler, vars nummer han numera ej kan erinra sig. Under vistelsen i fängelset erfor han genom knackningsförbindelse med tyske diplomingenjören Thiede från Kiel, som satt i en granncell, att denne kände till uppgifter om Wallenberg och dennes chaufför. Såvitt Landwehr von Pragenau nu kunde påminna sig, skulle Thiede vid en relativt tidig tidpunkt ha suttit tillsammans med Wallenberg.

Själv har Landwehr von Pragenau aldrig träffat Wallenberg.

Den 4 november 1948 infördes Landwehr von Pragenau i fängelset i Vladimir, där han insattes i corpus III. Även i Vladimir satt han i ett flertal olika celler, men ej heller härifrån kunde han påminna sig cellnummer. Under två perioder satt han i corpus II, där sjukhuset var beläget,

nämligen tiden 24 december 1948 - 15 februari 1949 (ensam i en tvåmanscell i I. Stock) och under 1954 tiden april - mitten av maj (tillsammans med en grekisk sjöman - namnet bortglömt - i en cell i II. Stock). Landwehr von Pragenau kunde väl erinra sig den exakta dagen för sin ankomst till corpus II den första gangen, enär detta var den första dag han fått äta sig rätt sedan han tillfångatagits. Han var även medveten om att det i corpus II fanns möjligheter att hålla fångar strängt isolerade. På fråga om Landwehr von Pragenau kunde nämna några fångar, som hållits strängt isolerade i corpus II, uppgav han, att han visste om att tyske arkitekten Karl Kosch, nu bosatt München 27, Buchingstrasse 11/3, suttit där och då tilltalats med nummer 4 eller 6. Vidare har en tysk vid namn Meiners suttit där under liknande omständigheter. Landwehr von Pragenau kände ej till Meiners adress.

Under vistelsen i Vladimir hörde Landwehr von Pragenau aldrig talas om att någon svensk skulle hållas fången där.

Däremot hörde han av österrikaren Ernst Huber (avliden vid påsktiden 1957) i Vladimir talas om Wallenberg och dennes chaufför. Landwehr von Pragenau hade den uppfattningen, att även Huber varit cellkamrat med Wallenberg. Namnet på Wallenbergs chaufför kunde Landwehr von Pragenau ej erinra sig. Då jag tillsammans med en del ovidkommande namn även nämnde namnet Langfelder, reagerade Landwehr von Pragenau ej därför.

I oktober 1955 fick Landwehr von Pragenau lämna Vladimir och återkom efter frigivning den 13 i samma månad till Friedland.

Särskilt tillfrågad förklarade Landwehr von Pragenau, att han aldrig suttit tillsammans med amiral Voss i någon cell. Däremot hade Landwehr von Pragenau hört talas om att amiral Voss var synnerligen otyckt av dem som delat cell med honom.

Jag förde därefter amerikanen Cumish på tal. Om denne fällde Landwehr von Pragenau det omdömet, att han var en "terrible boy" med polsk härkomst och som närmast var analfabet. Cumish hade tidigare varit sjöman och tjänstgjort på tankfartyg. Landwehr von Pragenau höll Cumish för att vara en "ointressant människa", vars uttalanden man borde ta med reservation.

Jag visade slutligen en fotografiserie, vari Wallenbergs och Langfelders foton ingår bland en del ovidkommande personfotografier.

Landwehr von Pragenau uppgav i anslutning hertill, att han ej kände igen någon av de avbildade.

Namnet Otto Scheuer var alldeles obekant för Landwehr von Pragenau.

- - -

Landwehr von Pragenau är numera anställd vid en statlig myndighet i Stuttgart.

Stockholm den 5 juni 1957.

(Sten Lundström)

Avskrift av förtroligt handbrev från
vicekonsuln F. Persson till sekreteraren
Lorentzon, dagtecknat New York den 4 juni
1957.

För Din kännedom ber jag få närsluta avskrift av generalkonsulatets officiella dagsskrivelse nr 764 rörande våra utgifter för samtalen med Mr. Cumish. Som Du ser därav och av våra övriga handlingar sammanträffade jag med honom vid första tillfället i hans hem i Bradford, Mass. Med hänsyn till arbetsförhållandena på generalkonsulatet under senare delen av sistlidna maj månad befanns det vara mera praktiskt be Mr. Cumish inställa sig på generalkonsulatet för detnya samtalet, och han hade tidigare på förfrågan förklarat sig villig vid behov göra en resa till New York. Man torde kunna säga att våra kostnader för Cumish's besök på generalkonsulatet icke blivit högre än om jag skulle på nytt rest upp till Bradford.

Vad särskilt beträffar de ersättningar som vi utbetalat till Cumish för förlorad arbetsförtjänst vill jag nämna att han under mellantiden, enligt egen uppgift, blivit "promoted" med därav följande löneförhöjning från \$10:- till \$15:- i dags förtjänst. Han framhöll att han under den dagslånga samvaron den 18 april 1957 blivit så psykiskt uttröttad av sina ansträngningar att återuppliva minnena från fängelse-tiden, att han följande dag måst uppsöka läkare för att er-hålla en lugnande medicin. Med hänsyn dels härtill och dels till att han nödgats tillbringa två på varandra följande nätter i tåget ansågo vi det rimligt att för sammanträffandet den 21 maj tilldela honom gottgörelse för två dagars förlorad arbetsförtjänst.

KUNGL. SVENSKA
GENERALKONSULATET
I NEW YORK

reseräkning från
förste vicekonsul
Folke Persson.

New York den 4 juni 1957.

Nr. 764

5 bil.

P 23

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Härmed får jag vördsamt insända en av förste vicekonsul
./. Folke Persson upprättad reseräkning, avseende besök i Haverhill
Mass., varom instruktioner lämnats generalkonsulatet i särskild
ordning.

Härutöver anmälas följande ämbetsutgifter i samma ärende:

1957			
19.4.	Ersättning till Mr. Cumish för förlorad arbetsförtjänst under en dag	\$10:-	Ver. A
17.5.	Järnvägsbiljett Haverhill, Mass. - New York och åter jämte sov- platsbiljetter för Mr. Cumish	\$41:14	Ver. B
21.5.	Ersättning till Mr. Cumish för förlorad arbetsförtjänst under 2 dagar samt utlägg	\$35:-	Ver. C
21.5.	Fotografier av Mr. Cumish	\$ 4:12	Ver. D
21.5.	Droskbil till fotostudion och åter	\$ 1:40	
	Summa:	\$91:66	

Debetbesked BK nr. 218 å tillhoppa \$165:83 närslutes.

Erik Kronvall

PP:ksn

Cumish

Wien den 11 juni 1957.
R #8. Strängt förtroligt.

Broder,

(Inledningsord)

Då jag idag fick telefonkontakt med köpmannen Otto Mautner, som nyss återkommit från en affärsresa, vägrade denne blankt att träffa mig. Han frågade mig vad mitt ärende gällde, och när jag svarade att jag ville be om hjälp i en angelägenhet, som hade samband med hans upplevelser år 1954 och - på ny fråga - att jag hade ett uppdrag från det svenska Suchdienst, meddelade han, att han aldrig varit tillsammans med någon svensk. Han tillfogade, att han "aus Gründen, die mir äusserst peinlich sind" - så uttryckte han sig faktiskt - varit borta i flera år och därunder haft upplevelser, som han helst inte ville erinras om. Faran för spionage och provokation vore dessutom så stor, att han icke ansåge sig böra lämna några upplysningar annat än på begäran av och direkt till det österrikiska inrikesministeriet. Han anmodade mig därför att vända mig dit.

Utan att vara utpräglad ohövlig talade Mautner i en mycket bestämd för att inte säga skarp, ton.

Jag kan naturligtvis be Pammer att anordna en utfrågning av Mautner, helst i min närvaro. Skulle Mautner icke tillåta mig att vara med kunde ju förhöret föras genom polisens försorg i enlighet med ett av oss uppställt formulär, till vilket jag närsluter ett förslag. Värdet av ett på detta sätt inhämtat vittnesmål minskas självfallet av att det icke blir så utförligt som önskvärt vore samt att frågorna icke kunna smidigt anpassas efter samtals gång. Emellertid kunde vi nog härigenom erhålla de viktigaste av de upplysningar vi behöva.

Jag tvekar ändock att utan vidare vilja denna utväg. Under det andra samtalet med Cumish har ju denne upp-

Herr Sekreteraren G. Lorentzon
K. ngl. Utrikesdepartementet.

./.

·givit, att i den cell där han, Mautner och Steinberg sutto
även Bergemann och Vorwerk funnos. Vore det möjligen icke
bättre, att först tala med dessa senare, och kanske av dem
också få reda på vad för en person Mautner egentligen är?
Jag avvaktar sålunda eventuella instruktioner.

2. Reason:

(Erik Braunerhielm)

1. Die erste Aufgabe ist die Feststellung der
 2. Die zweite Aufgabe ist die Feststellung der
 3. Die dritte Aufgabe ist die Feststellung der
 4. Die vierte Aufgabe ist die Feststellung der
 5. Die fünfte Aufgabe ist die Feststellung der
 6. Die sechste Aufgabe ist die Feststellung der
 7. Die siebte Aufgabe ist die Feststellung der
 8. Die achte Aufgabe ist die Feststellung der
 9. Die neunte Aufgabe ist die Feststellung der
 10. Die zehnte Aufgabe ist die Feststellung der

[illegible]

(Anvisning till förhørsledaren: Först när en fråga besvarats så utförligt som möjligt, bör nästa fråga ställas. Mautner får icke på förhand se formuläret. Svaren på varje fråga bör noga antecknas för sig i den ordning de lämnas).

1. I vilket fängelse satt Ni år 1954?
2. I vilka celler satt Ni nämnda år?
3. Kan Ni räkna upp namnen på Edra cellkamrater (av alla nationaliteter) i dessa celler?
4. Var Ni tillsammans med en amerikan? Vem var han? Kan Ni beskriva honom?
5. Vet Ni var amerikanen satt innan Ni träffade honom?
Är han frigiven? Känner Ni några andra, som varit tillsammans med honom?
6. Vilka andra satt i denna cell?
7. Var Ni i denna eller någon annan cell tillsammans med en person, vars namn slutade på -berg eller -burg? Vem var det? Kan Ni beskriva honom?
8. Vet Ni var denne -berg eller-burg suttit innan Ni träffade honom?
Är han numera frigiven? Känner Ni någon annan, som tidigare eller senare satt tillsammans med honom?
9. Har Ni någonsin hört talas om svenskar i sovjettrysk fångenskap?

L. 11. 1957

Avskrift av strängt förtroligt
handbrev från förste sekreteraren
Braunerhielm till sekreteraren
Lorentzon, dagtecknat Wien den
11 juni 1957.

Jag ägnade annandag pingst åt att resa till Innsbruck för att där sammanträffa med Friedrich Dengg. Då jag först idag återkommit till Wien, hinna jag icke till dagens kurir skriva en utförlig och genomtänkt rapport, utan får nöja mig med att på detta sätt i all hast redogöra för huvudpunkterna.

Någon gång, troligen på sommaren år 1954, (Dengg säger själv hösten, men det måste vara fel), fördes Dengg från sjukhuset i Vladimir till den cell i bottenvåningen, som låg längst ut till vänster i corpus III om man står vänd mot byggnaden. Det rör sig väl här om cell 1. Denna cell hade plats för tio personer i det att sängarna utmed väggarna även hade överbäddar. Två sängar stodo mitt på golvet i rummets längdriktning. Överbäddarna voro emellertid i regel icke be-
lagda.

När Dengg kom dit funnos där redan Cumish, Voss, Pörzgen och Sato. Dengg placerade dessa i cellen på samma sätt som Cumish med det undantaget att Sato skulle ha legat i den säng, som stod där Cumish placerat bordet.

Efter någon tid infördes i cellen en österrikare vid namn Josef Schluger. Denne vore en stor och kraftig man i 40-årsåldern, omkring 180 cm lång, svart eller åtminstone mörkt hår och bruna ögon. Han var epileptiker och hade ofta anfall. Dessutom vore han en utpräglad angivare och kommunist samt en fantasifull skrävlare. Han föreföll ibland vara sinnesrubbad. Han hade två väl synliga jacketkroner av vit metall på framtänderna i överkäken.

Schluger var född i de slovenska trakterna i Kärnten och talade utmärkt tyska och ryska samt italienska så väl att han i hemlighet förde anteckningar på detta språk. Dengg hade suttit med Schluger i nära ett och ett halvt år

1397

i Werchne Uralsk (icke Alexandrovsk) och anlände för övrigt till Vladimir i samma grupp som denne. Dengg, som väl kände till Schlugers angivareverksamhet från Werchne Uralsk, ville i Vladimir icke ha något med honom att göra. Schluger låg i den säng där Cumish placerat "Langfelder". Han stannade emellertid i cellen endast omkring 8 dagar, varefter cellkamraterna lyckades få bort honom. Han fördes till sjukhuset.

Dengg erinrade sig att Schluger genom sina epileptiska anfall fått en sträv röst. Endast med svårighet mindes han efter ledande frågor att Schluger, i samband med anfällen, haft hosta och han kunde icke minnas, att Schluger haltat.

Sedan Schluger och senare Sato förts ut ur cellen kommo dit österrikaren Macher, som led av sömnsjuka, och Franz Poisinger, vilken likaledes låg i Langfelders säng. Efter ytterligare någon tid skulle cell 1 repareras, varvid Dengg, Pörzgen, Poisinger samt Voss eller Cumish fördes till den cell, som låg till höger om huvudingången. Efter ett par veckor fördes de tillbaka till cell 1. Dengg är osäker om Cumish då fanns kvar. Därefter fördes de upp till en cell i tredje våningen och det var därifrån som Voss, julafton år 1954, frigavs.

Dengg hade aldrig träffat eller hört talas om varken Wallenberg eller Langfelder. Som av det föregående framgår företer ju emellertid hans beskrivning av Schluger ganska stora likheter med Cumish berättelse om Langfelder. Ett tvivel kvarstår dock. I det andra förhöret med Cumish framgår icke klart om Dengg verkligen skulle varit närvarande då han träffade Langfelder. Dengg själv tror att Cumish och Voss möjligen suttit tillsammans i en annan cell innan Dengg träffade dem. Svårigheterna ökas av att Denggs minne både beträffande cellnummer, namn och beläggningen av cellerna på många punkter är ytterst dunkelt. Eventuellt kan jag dock få tidsschemat klarlagt av Poisinger, som lär finnas i Wien och som beskrivits som en utmärkt man.

Jag glömde säga, att när jag visade Dengg porträttsamlingen fastnade han genast för det kända fotot av Wallenberg civil i profil åt vänster och med halvöppen mun. Det kunde gott ha föreställt Schluger sade Dengg, men Schluger hade mera hår.

Cumish

samtal med Friedrich Dengg
och Franz Poisinger

hbr Lorentzon./Allard
9 och 29.5.1957

Wien den 17 juni 1957.

Nr 403. 2 bil.

R 18. Strängt förtroligt.

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

./1-2

Härmed får jag vördsamt insända tvenne promemorior rörande samtal med österrikiska medborgarna Friedrich Dengg och Franz Poisinger, som anordnats i syfte att kontrollera amerikanen Cumish' uppgifter om en Langfelder i fängelset i Vladimir. Såsom av dessa framgår, har ingen av de två österrikarna vare sig träffat eller hört talas om Langfelder. Det synes emellertid vara möjligt, att den person, som Cumish åsyftar, kan vara identisk med en viss Josef Schluger från Kärnten.

Av intresse är vidare, att varken Dengg eller Poisinger som kände Cumish väl och såg honom för blott två år sedan, kunde känna igen honom på fotografi. Detta visar hur utomordentligt svårt det är att identifiera en fånge från Sovjetunionen från ett fotografi taget före eller efter fångenskapen.

Erik Braunerhielm

1398

P.M.

angående samtal den 10 juni med Friedrich Dengg.

Jag uppsökte Dengg på sanatoriet Hochzirl utanför Innsbruck, där han var intagen för en lungtuberkulos, som han ådrog sig på ett tidigt stadium av fångenskapen i Sovjetunionen.

Dengg är en relativt smärt, ehuru kraftigt byggd man av medellängd (cirka 175 cm). Han har svart lockigt hår, mörkbruna ögon, rak näsa, långsmalt ansikte med ganska skarpskurna vackra drag. Han ser nästan "italiensk" ut.

Dengg gjorde ett öppet och omdömesgillt intryck. Hans minne för tidpunkter och cellnummer var dock ganska dåligt. Hans minne för namn var bättre, ehuru icke fullgott. Såsom av det följande kommer att framgå, ändrade han flera gånger uppgifterna om var i Vladimir han vistades och det tidsschema han angivit förefaller oriktigt. Likaså föreligger många oklarheter i hans upplysningar rörande beläggningen av olika celler.

Dengg häktades i Wien den 4 april 1946 och fördes till fängelset i Baden. Där satt han utan avbrott i något mer än ett år och fördes därefter, förmodligen i juli 1947, till ett fängelse i Sopron. Efter fyra månader återkom han till Baden, där han av det sovjetryska militärtribunalet dömdes till 25 års straffarbete för spioneri. Efter en tid i Neunkirchen fördes han hösten 1948 över Lemberg till ett fångläger i Potma, där han sysselsattes i skogsarbete. Under första hälften av år 1952 överfördes han jämte andra österrikare till Verchne-Uralsk.

På hösten 1954 fördes Dengg med en större grupp österrikare och tyskar till Vladimir. Transporten gick först till

Kujbysjev, där Dengg en tid blev "bortglömd", enär ryssarna ansågo den egendomliga stavningen av hans namn tyda på att han icke kunde vara österrikare. Efter någon tid fördes han emellertid tillsammans med den likaledes kvarblivne Otto Wessely till ett fängelse i Moskva, som skulle heta Krasnokrest och dit de övriga fångarna i gruppen långt tidigare hade anlänt. Hela transportgruppen fortsatte härifrån till Vladimir. Dengg ville förlägga ankomsten till detta fängelse till tämligen sent på hösten. Han mindes att väderleken redan hunnit bli va kylig.

I Vladimir insattes Dengg först i en cell i översta våningen i Corpus III tillsammans med österrikaren Franz Poisinger samt en känd tysk officer och förutvarande divisionsadjutant med adligt namn, vilken Dengg på direkt fråga uppgav ha tillfångagits i Stalingrad.

Eftersom Dengg var sjuk i tuberkulos, förlades han redan påföljande dag i sjukhuset, där han delade en cell två trappor upp med en österrikare Lausch härstammande från Oberlaa i Niederösterreich. Då denne var kommunist och angivare, vågade Dengg icke knacka och erfor därför intet om fångarna i granncellerna.

Efter ungefär en månad kom Dengg tillbaka till Corpus III och insattes där i den cell i bottenvåningen, som låg längst till vänster på framsidan (om man står vänd mot byggnadens huvudingång). Till vänster om denna hörncell fanns en utgång ur huset, genom vilken fångarna fördes till promenadboxarna.

Cellen var inredd för tio personer. Utefter de båda långsidorna stodo vardera två dubbelsängar (över- och underbädd) samt mitt i rummet i dettas längdriktning två enkelbäddar. Överbäddarna voro endast sällan belagda. I hörnet till höger om celledörren fanns en kamin och i hörnet till vänster ett skåp. Om man klättrade upp på detta kunde man genom fönstret se de fångar som fördes till promenadboxarna, vilket Pörzgen ibland roade sig med.

När Dengg kom till denna cell, sutto där redan Voss, Pörzgen, Cumish samt en japan vars namn Dengg till en början icke kunde minnas. På direkt fråga bekräftade han emellertid, att namnet var Sato. Hur dessa voro placerade i cellen framgår av närslutna skiss. Den överensstämmer med Cumish' uppgifter om beläggningen i cell i med det undantaget att Sato vid den tidpunkt Dengg kom till cellen låg i sängen mitt på golvet närmast fönstret.

Dengg uttalade Cumish' namn såsom Koomiss. Amerikanen

vore av rysk härkomst och hans namn skulle på ryska betyda "hästmjolk". Cumish var i och för sig en hederlig karl men rätt skrytsam och fantasifull. Hans berättelser verkade ofta föga trovärdiga. Bl.a. hade han påstått, att han häktats då han, iklädd amerikansk uniform, begav sig till Zistersdorf i den sovjetryska zonen i Österrike för att skaffa upplysningar om oljeproduktionen där.

Av Denggs berättelse fick jag det intrycket, att Voss hade varit en fin men något struntförnäm herre, som hade svårt att fördraga den ganska primitive Cumish. Voss tydde sig mest till Dengg. Då de vid något tillfälle under den gemensamma fångenskapen kommit över dominospel, spelade alltid Dengg och Voss tillsammans och Pörzgen och Cumish för sig. Voss hade tidigare icke känt till detta spel.

Efter någon tid, kanske en månad, infördes i cellen en Österrikare vid namn Josef Schluger. Denne torde ha varit av slovensk härkomst och född i Sydkärnten. Hans namn skulle på slovenska betyda "tjänare".

Dengg hade redan i Verohne-Uralsk suttit i omkring 1½ år tillsammans med Schluger och där lärt känna honom som en ytterst osympatisk man, en kommunist och angivare, som verkade som cellspion. Schluger var dessutom epileptiker och hade ofta häftiga anfall. Han var utomordentligt fantasifull och föreföll ofta sinnesrubbad. Dengg kunde icke med bestämdhet uttala sig om, huruvida Schluger haft något anfall under den korta tid de varit tillsammans i Vladimir.

Schluger var en stor, kraftig och bredaxlad man i 40-årsåldern, cirka 180 cm lång, med svart eller åtminstone mörkt hår, bruna ögon, mörk hy. De två framtänderna i överkäken voro överklädda med vitglänsande metall. Schluger talade utmärkt tyska och ryska och behärskade italienska så väl att han i hemlighet förde anteckningar om medfångarna på detta språk.

På en halvt om halvt ledande fråga svarade Dengg, att Schluger troligen genom sina epileptiska anfall fått en mycket sträv stämma. Dengg kunde blott med svårighet erinra sig att Schluger i samband med anfällen fick en svår hosta. Han mindes icke att Schluger skulle ha haltat.

Schluger lades i den säng, som stod mitt på golvet närmast dörren. Dengg ville icke ha någonting med honom att göra. Däre-

mot spelade sänggrannen Sato schack med honom. Alla cellkamraterna tyckte emellertid illa om Schlüger. Det var troligen Pörzgen, som lyckades förmå fängelseledningen att redan efter omkring 8 dagar föra bort Schlüger. Han inlades då i sjukhuset.

Enligt Dengg lär Schlüger numera vara bosatt i Klagenfurt. Dengg uppgav vidare, att även den för beskickningen redan kände Kurt Niessner länge satt tillsammans med Schlüger i Verchne-Uralsk.

Efter någon tid kom Franz Poisinger till ifrågavarande cell och lades i den säng, som Schlüger tidigare haft. När Sato fördes till sjukhuset, övertogs dennes säng så småningom av österrikaren Josef (?) Macher från Wien. Denne led av sömnsjuka och måste ständigt prata, annars skulle han ha somnat. Det hände, att Macher till och med insomnade i stående ställning.

Dengg vistades i denna hörncell i omkring fyra å fem månader. Någon gång under denna tid måste cellen repareras. Den befann sig nämligen i ett miserabelt skick, ett förhållande som Pörzgen, som skötte renhållningen, ofta klagade över. Under tiden för reparationen fördes Dengg till den cell i samma korridor, som låg omedelbart till höger om huvudingången i byggnadens mitt. Denna var egentligen en sjukcell och hade plats blott för fyra personer. Dengg satt där med Poisinger och Pörzgen. Dengg kunde icke riktigt göra klart för sig om den fjärde cellkamraten var Voss eller Cumish. Likaledes är Dengg icke alldeles klar över beläggningen i hörncellen efter återkomsten dit. Det är möjligt, att Macher kom till hörncellen först vid denna senare tidpunkt. Förmodligen var det också då som österrikaren Adam Ackermann, från Freudenthal bei Frankenmarkt kom dit.

Efter de sammanlagt cirka fyra månaderna i hörncellen i bottenvåningen kom Dengg tillsammans med Voss, Pörzgen och Cumish till en cell i översta våningen, som han tror hade numret 72. Här stannade han i omkring tre veckor. Efter ungefär en vecka hämtades Voss på "julaften 1954" ut ur cellen för att frigivas. Dengg var absolut säker på att det var från denna cell, som Voss frigavs.

Detta datum, som överensstämmer med Cumish uppgifter, tycks vara den enda säkra hållpunkten i Denggs tidsschema. Räkner man tillbaka finner man, att Dengg icke som han uppgivit kan ha lämnat Verchne-Uralsk så sent på hösten som han tror utan måste ha anlänt till Vladimir senast i början av augusti.

Jag vill här inskjuta, att Dengg i början av samtalet uppgav,

att han från sjukhuset kommit till cell 4 eller 7 och suttit där fyra månader under vintern 1954/55. Senare ändrade han sig och sade, att det var i hörncellen han satt vid denna tid. Jag påpekade, att han icke kunde ha suttit i hörncellen vintern 1955 om Voss frigivits från tredje våningen vid jultiden 1954. Dengg kunde icke riktigt förklara denna diskrepans.

Sedan Voss förts bort kom Poisinger in i cellen i tredje våningen. Efter omkring tre veckor i denna cell flyttades fångarna ånyo på grund av reparationer över till en hörncell i högra ändan av korridoren. Här satt dock Dengg blott omkring fjorton dagar. Han hade nämligen på nytt insjuknat och fördes därför till sjukhuset, där han insattes i en cell två trappor upp på den sida om byggnaden som vette mot rastgårdarna. Hans cellkamrat här var en finne med ett stort ärr i ansiktet. Dengg kunde icke påminna sig hans namn, och först sedan jag sagt Pelko- kunde han tillägga ändelsen -nen. Pelkonen hade varit mycket talför och hade berättat en hel del bland annat om sin fängelsevistelse i Moskva. Dengg mindes emellertid ingenting av dessa berättelser. På min direkta fråga kunde han med en viss svårighet erinra sig att Pelkonen nämnt någonting om att han försökt begå självmord, men han visste icke orsaken härtill. Dengg kommer icke heller ihåg vilka cellgrannarna voro. Han berättade emellertid, att Pelkonen några gånger hade klättrat upp i fönstret för att se vilka fångar som gick i prämenadboxarna.

I sjukhuset satt Dengg denna gång ungefär två månader, varefter han återfördes till en cell i översta våningen av Corpus III, där han bland annat satt tillsammans med Raphael Spann. Denna tid ägnades åt förberedelserna för frigivningen och hemresan. Dengg återkom till Wien den 25 juni 1955.

Jag visade Dengg den vanliga kortsamlingen med fotografier bland annat av Wallenberg, Langfelder och Guy von Dardel. Till dessa hade jag fogat bilderna av DC-3-ans besättning samt ett foto av Gumish. Dengg plockade snart ut det kända fotot av Wallenberg i profil åt vänster och med halvöppen mun och sade att detta väl hade kunnat föreställa Schluger, ehuru den senare hade mera hår. Schluger hade haft samma nästyp och i regel haft munnen öppen på samma sätt.

Jag bad Dengg gå igenom porträttsamlingen igen och se

om han icke kunde känna igen Cumish. Han fingrade ett tag på fotot av Guy von Dardel men stannade slutligen för en bild av en man med ganska långt kraftigt ansikte och närmast ryskt utseende. När jag talade om för Dengg, vilket foto som verkligen föreställde Cumish blev han mycket överraskad och tillade att efter allt vad amerikanen skroderat om hur bra han hade det i Amerika borde han ha varit rundare i ansiktet.

Dengg hade efter återkomsten till Österrike läst om Wallenberg i pressen, men aldrig tidigare hört talas om honom. Han hade aldrig vetat någonting om Wallenbergs chaufför, aldrig träffat eller hört talas om någon chaufför i fångenskapen, någon som blivit häktad i Budapest, någon rööhrig jude o.s.v. Den ende ungrare som han någonsin suttit tillsammans med var Bela Kovac (i Verchne-Uralsk).

Denggs beskrivning av Schluger överensstämmer på många punkter med Cumish' upplysningar om "Langfelder". Vissa osäkerhetsmoment kvarstå dock. Av det andra samtalet med Cumish framgår icke hurvida Dengg verkligen skulle ha varit närvarande vid sammanträffandet med "Langfelder". Cumish säger, att han i juni 1954 träffade "Langfelder" i den cell, där han första gången sammanträffat med Voss. Dengg har ett dunkelt minne av att Cumish och Voss skulle ha suttit tillsammans i en annan cell, innan han träffade dessa. Trots osäkerheten i Denggs tidsangivelser, torde man vidare kunna antaga, att han kommit till hörncellen i bottenvåningen tidigast i slutet av augusti 1954. Det förefaller således icke uteslutet, att Cumish skulle ha träffat "Langfelder" innan han lärde känna Dengg.

Wien den 12 juni 1957.

Erik Braunerhielm

P.M.

angående samtal den 15 juni med Franz Poisinger.

Franz Poisinger är anställd som arbetare hos Shell Austria AG, Werk Simmering.

Han är magerlagd och något över medellängd, med vågigt, grått, ursprungligen förmodligen rödbrunt hår, långsmalt, magert något fårat ansikte med något markerade kindknotor, rak näsa, tunna läppar, jämna vackra tänder. Av hans yttre tycktes han vara en man i 60-årsåldern, men den pigga blicken och det snabba, hjärtliga leendet gav mig intryck av att han i själva verket var betydligt yngre.

Poisinger var mycket försiktig. Han insisterade på att uppsöka mig på beskickningen för att, som han sade, vara säker på att jag var den jag utgav mig för. Han tillade, att han aldrig skulle ha kommit, om jag inte, då jag ringde honom, återoppat Friedrich Dengg. Han insisterade på att få veta, varför jag utfrågade honom och först då jag sade, att jag icke på förhand kunde tala om skälet, då jag icke finge suggerera hans utsaga, att jag dock gärna skulle angiva detta vid samtalets slut, att jag emellertid blott ville kontrollera vissa tidpunkter, som Dengg icke kunde exakt minnas samt slutligen försäkrade, att han aldrig skulle få något obehag av samtalet med mig, började Poisinger öppet och beredvilligt besvara mina frågor.

Poisinger är till sitt intellekt en enkel och okomplicerad man. Han hade ett mycket dåligt minne för namn och siffror. Han kunde till att börja med icke ens angiva om han kommit till Vladimir 1953 eller 1954. Liksom Dengg och för övrigt många andra "Heimkehrer" mindes han tidpunkter i relation till årshögtider och väderleksförhållanden. Han erinrade sig utan

1400

hjälp m yoket få namn och talade sålunda om "en lång och mager amerikan", "en pressattaché", "en amiral som frigavs samtidigt med Schörner".

Vad han kunde berätta spontant var således i det närmaste värdelöst. Först då jag delvis återgav vad Dengg redan berättat och ställde ledande frågor, vaknade hans minne. Han lämnade emellertid uppgifter, som delvis stred mot Denggs utsaga och tillfogade egna för mig okända detaljer på ett sätt som gjorde hans berättelse trovärdig. Den synes mig därför utgöra ett värdefullt tillrättaläggande och komplement av Denggs vittnesmål.

Poisinger häktades i Wien den 13 augusti 1948. I Baden dömdes han till 25 år och fördes över Neunkirchen och Lemberg - dit han kom vid jultiden samma år - till Inta. Här inlades han på sjukhus, enär han misstänktes för tuberkulos. Misstanken visade sig vara ogrundad och i september 1949 transfererades han till Abes. Härifrån fördes han i januari eller februari 1950 till Verchne-Uralsk. Dengg satt där först i en granncell och sedan i samma cell som Poisinger.

Ungefär vid påsktiden¹⁹⁵⁴ fördes Poisinger och Dengg med en större grupp tyskar och österrikare, men även bl.a. några balter, till Vladimir. Resan, som bl.a. gick över ett fängelse i Moskva, som hette Krasnikrest, hade tagit högst omkring tre veckor (Dengg trodde ju att han kom till Vladimir på hösten, därför att vädret var kyligt, men det kan ju vara kallt på våren också.).

I Vladimir kom Poisinger först till en cell i översta våningen, som hade numret 27 eller 29 (?). Där sutto bl.a. Dengg, Swoboda, von Stritski och Tarbuk. Efter ett par tre dagar fördes Dengg för tuberkulos till sjukhuset.

Poisinger satt i denna cell till mitten eller slutet av januari 1955, då han överfördes till en cell^{en}, höjligen två trappor upp, med numret 53 eller 55. Denna rymde endast fyra fångar och där sutto redan Dengg, Pörzgen och Cumish.

Poisinger fick veta, att Dengg någon gång på hösten 1954 från sjukhuset förts till en hörncell i bottenvåningen och där träffat Cumish, Pörzgen och Voss. Därifrån hade alla fyra mot årets slut kommit upp till cellen en trappa upp, och från denna hade Voss vid jultiden frigivits.

Poisinger gav exakt samma upplysningar om fångarnas placering i denna cell, som Dengg tidigare lämnat om cellen till höger om huvudingången i bottenvåningen (se skiss).

./.

I början av februari kom alla tillbaka till den hörncell i bottenvåningens vänstra ända, där Dengg tidigare suttit. Denna måste ha legat på husets baksida, sade Poisinger, eftersom man därifrån kunde se rostgårdarna. Poisinger gav samma beskrivning av cellen och fångarnas placering som Dengg. Han var dock osäker om det fanns en eller två sängar mitt på golvet och om han själv legat i någon av dessa. Till denna cell kom även Ackermann.

Efter en kort tid fördes fångarna på grund av reparationer till en mindre cell i bottenvåningens mitt. Härifrån fördes de till en cell i tredje våningen, varefter Dengg kom tillbaka till sj khuset.

Poisinger kände Josef Schluger från Verchne-Uralsk och gav samma beskrivning av dennes utseende och karaktär som Dengg. Han tillade följande. Schluger hade ett hjärtlidande och fick ibland hjärtanfall. (Om epilepsi hade Poisinger icke hört något.) Han hade en sträv stämma och besvärades av hosta. Hans näsa var något tillbucklad som på en boxare. Han haltade inte men hade en hållning och gång som en gorilla. Om tänderna kunde Poisinger inte erinra sig något. Enligt Poisinger gjorde Schluger ofta intryck av att vara en dummer ("Trottel"), men han var inte tokigare än att han alltid mycket väl visste vad han ville och gjorde. Schluger var mycket språkkunnig och talade bl.a. något engelska. Kamrater, som kunde detta språk, sade att han hade ett utpräglat lågengelskt uttal.

Poisinger hade icke träffat Schluger i Vladimir och uppgav till en början att denne där alltid legat på sjukhuset. Efter ledande frågor drog han sig emellertid till minnes, att Cumish berättat, att Schluger en kort tid varit i hörncellen, att det blivit något slags uppträde och att Cumish lyckats få Schluger förflyttad. Schluger hade också legat i den säng Dengg uppgivit.

Poisinger kände även Otto Schögl. Denne är således icke identisk med Schluger.

Poisinger hade träffat Hans (alltså inte Josef) Macher i Verchne Uralsk men inte i Vladimir. Han kände icke till namnet Sato.

Han har uppenbart aldrig träffat någon som kan vara identisk med Langfelder. Han kände icke till Wallenbergs och Langfelders historia.

Summerar man Denggs och Poisingers berättelser om den

förres förflyttningar i Vladimir kommer man till följande:

Enligt Dengg:

Hösten 1954 i hörncellen i bottenvåningen med Schluger, senare Poisinger - till cell mitt i bottenvåningen - tillbaka till hörncellen - till tredje våningen där Voss frigges julafton - till ny cell i tredje våningen - till sjukhuset.

Enligt Poisinger:

Hösten 1954 hörncellen med Schluger - cell första våningen, där Voss frigges vid jultiden och Poisinger tillkommer - tillbaka till hörncellen - till cell i bottenvåningens mitt - till tredje våningen - till sjukhuset.

Cumish tycks vilja mena, att han och Voss träffat "Langfelder" i juni 1954. Enligt Denggs rekonstruktion kunde denne ha träffat Schluger tidigast i slutet av augusti. Poisingers uppgifter, som torde förtjäna större tilltro och som överensstämmer med Denggs första spontana upplysning att han suttit i hörncellen vintern 1954/1955, göra det troligt, att Dengg träffat Schluger mycket senare på hösten.

Frågan kvarstår sålunda, huruvida Cumish och Voss träffat en "Langfelder" innan Dengg förenades med dem.

Jag räknade upp en rad Wallenbergs-vittnen för Poisinger och sprängde bl.a. in sådana namn som Wallenstein, Wallengren, Wallberg, Steinberg, Wallenberg. Vid sistnämnda namn fick Poisinger följande idéassociation:

Då han i början av vistelsen i Vladimir suttit i cellen i tredje våningen, sutto i en cell i närheten den tyske generalen eller amiralen Angelis samt en fransk spion (Poisinger hajade till för namnet Lucien men mindes icke riktigt Gouazé). Dessa hade genom knackningar meddelat namnen på många medfångar i fängelset och bl.a. nämnt majoren Ernst Keitel och Stransky.

Jag frågade varför Poisinger berättade detta när jag nämnde Wallenberg. Han kunde endast svara att jag tydligen räknat upp namn på framstående fångar. Han visste uppenbarligen ingenting om någon Wallenberg eller svensk diplomat.

Poisinger fick se porträttsamlingen men kunde icke ens igenkänna Cumish.

Wien den 15 juni 1957.

Erik Braunerhielm

Wien den 17 juni 1957.

R 18.

Personligt och strängt förtroligt

Broder,

./.

Härmed ber jag få återsända dels fotot av Langfelder, vilket vi redan tidigare hade, dels ett av porträtten av Cumish. Det andra kanske jag kan få behålla här tills vidare.

./.

./.

Likaså närsluter jag det foto av Wallenberg, som Dengg påstod likna Schluger. Anledningen härtill tycks vara att Schluger hade boxarnäsa och en hållning som en gorilla, vilket visar att fotot av Wallenberg icke är särskilt bra. Jag vore tacksam, om vi kunde få ett annat.

Som Du finner av mina i dag insända promemorior, skulle förhören med Dengg och Poisinger uppenbarligen icke kunnat bli så fullständiga, om jag icke haft tillgång till Folke Perssons protokoll. Jag åberopar detta till stöd för min tes att det är felaktigt att be en beskickning anordna "utfrågning på sedvanligt sätt" utan att lämna den en närmare orientering.

Erik Braunerhielm

Herr Förste Sekreteraren G. Lorentzon,
Utrikesdepartementet.

Cumish

korrigerade uppgifter
från Friedrich Dengg
403 B 17.6.57

Wien den 23 juli 1957.

Nr 486. 1 bil.

R 18. Strängt förtroligt.

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Som bekant lämnade Österrikaren Friedrich Dengg vid samtal den 10 juni rörande sammanträffandet med amerikanen Cumish vissa uppgifter om de celler, i vilka han vistats i Vladimir, som föreföllo vara delvis felaktiga.

./. För ordningens skull får jag härmed värdsamt insända avskrift av ett den 19 juli daterat brev från Dengg, vari denne korrigerar sin tidigare utsaga. Hans uppgifter överensstämmer nu relativt väl med Franz Poysingers vittnesmål.

Sven Allard

1401

Avskrift.

Hohzirl, den 19.7.57

Werter Herr Braunerhielm!

Wollte Ihnen paar Tage nach Ihrem Besuch schon schreiben, aber man machte mir eine Bronchiskopie, welche mich für Wochen ins Bett warf. Nun geht es wieder einigermaßen.-

Gleich als Sie weg fuhren, kam es mir zum Bewusstsein, dass ich also doch im Frühjahr 1954 (ca April) von Werchne-Uralsk nach Wladimirsk fuhr. Also nicht im Herbst! Die Leute nach Alexandrowsk fuhren am 5. März und wir ca 1 Monat später.

Im Herbst 1954 vom Spittal in Zelle 1 zu Voss u.Co. Von 1 in den 2-ten Stock auf Seite des Bades, mit Voss, Pürzen, Kunis. Dort kam an Stelle von Voss Poisinger Franz. Von dort wieder zurück nach Z. 1. Nach paar Tagen nach Z. 9. Von Z. 9 wieder in den 2-ten Stock Eckzelle aber Spazierhofseite. Von dort ins Spittal zum Finländer.

Ich hoffe, dass Sie die ganze Sache klären konnten. Es wird sich wohl um eine Verwechslung gehandelt haben. Hoffe Ihnen zur Klärung der Sache gedient zu haben.

Hochachtungsvoll

Fritz Dengg

1402

Cumish

ang. W.Cumish

I en av departementets förteckningar (1954) över fångar i Vladimir omnämnes en amerikansk sergeant, vilken tillfångatogs i Österrike, dömts till 25 års fängelse för spioneri och sedan 1949 vistats i Vladimir.

I telegram från beskickningen i Bonn den 16.3.54 meddelade envoyén Kumlin, att amiralen Voss, vilken själv aldrig sammanträffat med några svenska fångar, uppgivit, att han genom en amerikansk medfånge vid namn Kumish hört, att en svensk år 1954 befann sig i fängelset i Vladimir. Beskickningen i Bonn anmodades söka införskaffa närmare uppgifter om Kumish. Amiralen Voss kunde emellertid endast meddela, att Kumish, vilken uppgivit sig vara sergeant i amerikanska ockupationstrupperna i Wien, fortfarande befann sig i Vladimir, när Voss i slutet av december 1954 lämnade detta fängelse.

Utrikesrådet Jarring bad den 30.3.1955 muntligen mr. Abbott vid amerikanska ambassaden att undersöka möjligheterna att identifiera amerikanen Kumish. Mr. Abbott meddelade den 27.5.1955 att förfrågan i State Department givit negativt resultat.

I ett pressmeddelande den 20 augusti 1955 från State Department uppgives, att tre amerikanska medborgare, vilka hållits i fångenskap i Sovjetunionen, komme att frigivas. En av dessa vore Wilfred C. Cumish. Herr Jarring ombad vid telefonsamtal den 1.9.55 Mr. Abbott att föranstalta om utfrågning av f.d.fången Cumish. Intet hände, varför departementet beslöt att söka fastställa Cumish' adress i U.S.A. och utfråga honom. Generalkonsulatet i New York anmodades den 9.4.1957 att göra detta. Generalkonsulatet lyckades spåra Cumish och vicekonsul Persson hade den 18.4.1957 ett samtal med

honom. Av uppteckningen över samtalet framgick, att Cumish, vilken vistats i ett flertal celler i Vladimir-fängelset, år 1952 i cell 7 i corpus III under två dagar sammanträffat med bl.a. en "svensk prästman, troligen katolik", vars namn Cumish ej kunde erinra sig. Någon svensk diplomat hade han ej hört talas om, och namnet Wallenberg var honom helt obekant.

På en fråga om Cumish möjligen kunde erinra sig namnet Langfelder, förklarade han efter en stunds betänketid, att Langfelder suttit tillsammans med honom och Voss i cell 7 i augusti 1954. Langfelder hade kort efter sin placering i cell 7 insjuknat och överförts till sjukavdelningen. Senare under samtalet erinrade sig Cumish, att han även sammanträffat med Langfelder i cell 43, där bl.a. även Kurt Landwehr von Pragenau befunnit sig. Med den senare hade Cumish varit cellkamrat vid ett par olika tillfällen.

Eftersom Cumish uppgivit, att han vid ett par tillfällen vistats i cell 43, och oklarhet därför rådde om när sammanträffandet i denna cell med Langfelder skulle ha ägt rum, samt även Cumish' beskrivning av fängelset i Vladimir, vilken i stort sett var helt korrekt, på ett par punkter avvek från departementets uppgifter, tillskrevs vicekonsul Persson den 9.5.1957 med begäran att vid förnyat samtal med Cumish söka bringa klarhet i dessa hänseenden.

Vid det senare samtalet, den 21.5.1957, ändrade Cumish sin tidigare utsaga därhän, att han förklarade, att han delat cell 7 i augusti 1954 med Clauberg och Landwehr. Med Langfelder hade han sammanträffat endast vid ett tillfälle, nämligen i cell 1 (juni 1954). Langfelder besvärades av svår hosta och överfördes i juni 1954 till sjukhusavdelningen. I cell 1 befann sig även Voss, Pörzgen, Sato och Dengg.

Cumish' beskrivning av Langfelder divergerade vid de båda samtalen.

1. Vid det första samtalet förklarade Cumish, att Langfelder var "varken jude, ungrare eller österrikare" och lidit av svår hosta, samt endast kunnat tala några få ord tyska (cell 7).

Langfelder i cell 43 beskrevs sålunda:

Ålder: 36 år
judiskt utseende
mörkt eller rödaktigt hår
bruna ögon
5 fot 6 tum lång
något haltande gång
talade tyska, något engelska.
"self-spy"

Särskilt tillfrågad sade sig Cumish bestämt kunna erinra sig, att Langfelders förnamn vore Vilmos, att han tjänstgjort som chaufför före sitt tillfångatagande samt att han häktats i Budapest. För vem Langfelder tjänstgjort som chaufför hade Cumish icke erfarit.

2. Vid det senare samtalet beskrevs Langfelder som en tämligen reslig man med blek ansiktsfärg, rostbrunt hår och mörka ögon. Han skulle ha tillfångatagits i Tjeckoslovakien efter angivelse av sin hustru.

Beträffande Landwehr uppgav Cumish, att denne vore av judisk börd, kort till växten, mörkt hår, mörk hy, mörka ögon samt hade en iögonenfallande stor näsa. Han var mycket språkkunnig och hade före tillfångatagandet varit chaufför i Budapest. Landwehr ansågs av Cumish och flera andra medfångare vara "a rat", som gick fängelsemyndigheternas ärenden. (Landwehr var enligt egen utsaga tolk vid tyska Heeresmission i Bukarest före tillfångatagandet.)

Voss, Landwehr och Dengg har utfrågats med anledning av Cumish's uppgifter.

Voss förklarar sig aldrig ha sammanträffat med vare sig Langfelder eller Landwehr. Han hade sammanträffat med Cumish i cell 7 samt i en cell i tredje våningen (troligen under tiden juni - dec. 1954). Förutom Voss och Cumish befann sig även Pörzgen och Dengg i cellen. (Pörzgen hade redan ett år tidigare delat cell med Cumish, och Voss höll det ej för otroligt, att Pörzgen kunde ha berättat för Cumish om Langfelder. Två sjuka österrikare hade kort tid vistats i cellen. Voss förklarade sig absolut säker på att ingen av dessa kunde vara identisk med Langfelder. Den enes förnamn var Hansl, den andre var epileptiker.

Landwehr von Pragenau kan icke erinra sig några cellnummer. Han har genom Huber hört talas om Wallenberg och dennes

chaufför, vars namn han dock icke erinrade sig. Han reagerade icke för namnet Langfelder. Landwehr förklarade sig aldrig ha suttit tillsammans med Voss.

Denggs minne för tidpunkter och cellnummer är ganska dåligt. Han bekräftade att han delat cell med Voss, Pörzgen, Cumish och Sato. En österrikare vid namn Josef Schluger, vilken var epileptiker, hade under c:a 8 dagar vistats i cellen. Dengg hade även sammanträffat med österrikarna Poisinger, Macher och Ackermann, tidpunkten för sammanträffandena dock något svävande. Han har aldrig hört talas om Wallenberg under fångenskapen, ej heller om dennes chaufför, och han har uppenbarligen aldrig träffat någon som kan vara identisk med Langfelder.

Med anledning av samtalet med Dengg hördes även Franz Poisinger. Han hade mycket dåligt minne för namn och siffror. Poisinger kände ej till Wallenberg och Langfelder, och han har tydligen ej träffat någon som kan vara identisk med den senare. Han angav Machers förnamn vara Hans ((jfr Voss' uppgift om Hansl.)) Voss, Landwehr, Dengg och Poisinger visades "porträtt"-samlingen. Ingen kunde identifiera Langfelder. (Dengg och Poisinger kunde ej ens identifiera Cumish.)

Moutner har kontaktats men vägrat uttala sig. Papper i österrikiska säkerhetspolisen torde dock kunna ordna utfrågning av Moutner. Pörzgen tjänstgör i Moskva som korrespondent för Frankfurter Allgemeine Zeitung och har bl.a. av detta skäl ännu icke approcherats. Clauberg vistas i fängelse i Kiel och har icke utfrågats om Langfelder, men tyska myndigheter har låtit oss träffa Clauberg i fängelset för utfrågning om Wallenberg. Schluger läro enligt Dengg vara bosatt i Klagenfurt.

Med anledning av ovanstående torde man kunna draga den slutsatsen, att Cumish av någon anledning förväxlat Langfelder med Landwehr von Pragenau. Anledningen till denna förväxling kan vara att Persson vid utfrågningen av Cumish själv fört Langfelders namn på tal, och att namnlikheten varit orsaken till Cumish' förväxling. För att få kontroll på hur frågorna ställts till Cumish har Persson tillfrågats om hur det gick till när Cumish uppgav Langfelders förnamn vara Vilmos (löd frågan: "Var Langfelders förnamn Vilmos?" eller "Vad hette Langfelder i förnamn?"). Vidare har Persson mutatis mutandis tillfrågats om Langfelders tjänstgöring som chaufför och häktning i Budapest. Perssons svar avvaktas.

Hur det än förhåller sig med frågornas formulering, kan man emellertid icke bortse ifrån, att i generalkonsulatets i New York rapportering lämnas sådana uppgifter om Langfelder, bl.a. ett korrekt signalement och andra detaljer (exempelvis Langfelders sjukdom), som tyder på att det icke är fråga om en personförväxling med Landwehr. Signalementet på Landwehr, som jag själv hastigt träffat, är ävenledes korrekt, och denne företedde icke några som helst tecken på att ha lidit av någon svår sjukdom, och nämnde heller icke någonting härom vid mitt samtal med honom.

Kan det förhålla sig så, att Cumish verkligen träffat Langfelder, och att han, som framgår av generalkonsulatets rapportering, i sitt upprörda tillstånd gjort sig skyldig till en sammanblandning av namn och personernas identitet samt misstagit sig på tidpunkter?

Tyvärr är Cumish' tidsangivelser av lättförståeliga skäl icke exakta, och detta möjliggör en teori, att Cumish kan ha suttit i samma cell som Langfelder innan Voss och Dengg kom in i den aktuella cellen. Man får i detta sammanhang icke bortse ifrån att Cumish suttit i ett mycket stort antal celler i Vladimír. Det är därför av vikt att åter i lugn och ro föra ett samtal med Cumish samt att även höra Schluger, Moutner, Clauberg och möjligen Pörzgen, samt de eventuellt ytterligare personer, som Cumish vid ett förnyat samtal kan komma att erinra sig.

Stockholm den 19 december 1957.

/Gunnar Lorentzon/

19.12.57

CHIFFER

sjöborgsutredningen

P

2

Eu¹

Svensk

New York.

För Persson från Lorentzon. Bilagan till generalkonsulatets skrivelse 25 april 1957 sidan 10. Meningen som börjar "särskild tillfrågad" och slutar "icke erfarit". Frågade Du Cumish "Var Langfelders förnamn Vilmos?" eller "Vad hette Langfelder i förnamn?" Tacksam telegramsvar även om frågorna tjänstgöring som chaufför och häktning i Budapest mutatis mutandis.

För Din information. Ingen av Cumish cellkamrater kunnat bekräfta dennes samvaro med Langfelder men det måste ligga något bakom Cumish' korrekta beskrivning av denne.

Cabinet

*Obs! Hanteringen till sida 8-10
avser originalskrivelsen.*

Från New York

Avsant den 19 / 12 19 57 kl. 1921

Inkom den 20 / 12 19 57 kl. 0705

Utskrivet i 3 ex. Detta är ex. nr 2

4.

Edert chiffer 4. För Lorentzon från Persson.

Min minnesbild är att de tre frågorna framställdes i formen "var Langfelders förnamn Vilmos?" sedan Cumish berättat allt han själv ihågkommit. Detta stöds av min utformning av protokollet, där avsnittet "i denna cell" rad 27 sid 9 till och med rad 1 sid 10 avsetts innefatta de spontant lämnade upplysningarna. Följande mening vid mina frågor återkallat i hans minne.

Kronvall

KOPIA KOPIA

20.1.58

sjöborgsutredningen

CHIFFER

P

2

Eu¹

Svensk
New York

För Kronvall från Belfrage.

Folke Persson har i samband med Sverige-besöket varit i departementet för konsultationer Cumish-ärendet. Angeläget Persson får tillfälle att än en gång uppsöka Cumish samt även föra ett samtal med en i ärendet involverad person i Toronto.

Cabinet

Stockholm den 23 januari 1958.
Strängt förtroligt. \$ bil.

Broder,

./.

Enligt överenskommelse vid Ditt besök i Stockholm den 16 januari översänder jag härmed de handlingar, vilka Du kan ha användning för vid samtalen med Cumish och Schandl. Jag har föredragit ärendet för Belfrage och Åström, och de är mycket tacksamma för den möda Du kommer att lägga ned för att söka bringa ljus över problemet. Din chef har i särskild ordning underrättats om angelägenheten i ärendet, vilket dock icke ökar den prioritetsgrad, som Du och jag resonerade om här.

(G. Lorentzon)

1. Vicekonsul Folke Persson

Cumish
7/2

Utdrag ur handbrev från vicekonsul F. Persson
till sekreterare Lorentzon, dagtecknat New York
den 7 februari 1958.

Hemlig-stämpel

Med dagen kurir insänder jag min rapport från besöken
i Toronto och i Bradford, Mass.

Vad Cumish beträffar tror jag, att efterverkningarna
av upplevelserna i Ryssland efter hand göra sig mer och mer
märkbara i hans psyke. En viss oro och nervositet i hans
sätt var tydligt märkbar; bidragande orsaker härtill får
nog tillika sökas dels däri, att han har arbetslöshetens
spöke hängande över sig och dels däri att han ännu har
lång väntan framför sig, innan han kan påräkna utfå ekonomis
gottgörelse från amerikanska regeringen. Hur härmed än
må förhålla sig har han tagit intryck av vår tidigare fri-
kostighet mot honom med en i överkant tillskuren gottgörelse
för mistad arbetsförtjänst och han ansåg det denna gång
skäligt att han för sin medverkan i måndags skulle få sin
dagsförtjänst ersatt såväl för måndagen som tisdagen. Jag
fann detta icke alldeles orimligt med hänsyn till att varje
gång han med mig genomgått sina dystra minnen från Ryssland
han synbart blivit själsligen uppriven. Såsom Du ser av min
redogörelse, vidhöll han sin beskrivning av Landwehr och jag
tror fullt och fast att intet ytterligare kan vinnas genom
att "pumpa" honom, såvida icke Du finner det uppslaget god-
tagbart att anskaffa och för honom förete ett foto av den
riktige Landwehr von Pragenau. Hur stämmer för övrigt den-
nes berättelse från fängelsetiden med Cumish's redogörelse
för derassamvaro?

I förbigående ville Cumish framhålla, att han vore
fast övertygad om att han hade amiral Voss att tacka för
sin frigivning i så måtto att Voss fullföljt sitt löfte
till Cumish att underrätta amerikanska vederbörande om
Cumish's belägenhet. Han sade sig gärna vilja sända Voss

några rader av tacksamhet och bad mig om adressen. Jag vore därför tacksam få veta om jag bör lämna ut densamma och i så fall om den alltså är Hintersee bei Berchtesgarden, Forsthaus, såsom återgives i vitboken (sid. 101).

Hit översända fotografier återgå härmed.

Mina utlägg för resan av natur att icke kunna inkluderas i en sedvanlig reseräkning uppgå till tillhopa \$ 33:55, därav \$ 30.- till Cumish (se bifogade kvitto), lunch för Schandl \$2.50 och telegram till Cumish \$1.05. Motvärdet härtill anhåller jag få mit remitterat vid tillfälle.

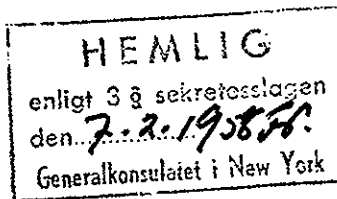
P.S. Jag återställer de skisser Du sänt mig men vill gärna t.v. behålla en del kopior, för det fall att jag får anledning bruka dem ännu en gång. FP

KUNGL. SVENSKA
GENERALKONSULATET
I NEW YORK

New York den 7 februari 1958.

Nr. 1 2 bil. (1 vardera 3 ex.)

Ärendet Raoul Wallen-
berg.

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Sedan konsul Folke Persson den 2 - 3 februari 1958
i enlighet med erhållna instruktioner sammanträffat med
Dr. Charles W. Schandl i Toronto och Mr. Wilfred Cumish
i Bradford, Mass., får jag härmed värdsamt insända två
av Persson upprättade rapporter om hans samtal med dessa
personer.

Denna skrivelse jämte däri omnämnda rapporter insän-
des i tre numrerade exemplar.

Erik Kronvall

FP:ksn

7.2.1958

Uppteckning

av samtal med Wilfred Cumish i Bradford, Mass.,

den 3 februari 1958.

I enlighet med givna instruktioner att ånyo träda i kontakt med Wilfred Cumish, hade jag denna dag infunnit mig i Bradford och uppsökte enligt träffad överenskommelse Mr. Cumish i hans nuvarande bostad med adress No. 1, Railroad Street, Bradford nr Haverhill, Mass (ej telefon). Samtalet med honom ägde rum därstädes i enrum och pågick under fyra timmars tid.

Cumish omtalade därvid till en början, att han efter sitt besök i New York den 21 maj 1957 knappast hade väntat att ännu en gång bli va ombedd redogöra för sin fängelsevistelse i Vladimir och att han

för den skull med flit sökt tränga undan ur medvetandet alla minnesbilder från den perioden av hans liv. Det var även tydligt skönjbart, att han endast med en avsevärd själslig kraftanspänning kunde i tankarna försätta sig tillbaka till fängelsetiden. Minnesbilderna synes vara osäkrare än vid mina tidigare sammanträffanden med honom, något som delvis också torde kunna förklaras därav att en ytterligare tidsrymd av mer än åtta månader förflutit, sedan dessa upplevelser senast aktualiserats hos honom.

På fråga hur den första tiden gestaltat sig för Cumish i Vladimirfängelset berättade han: Då han i juni 1949 infördes i denna anstalt, sattes han ensam i cell 61. Efter någon kortare tid, alltjämt i juni månad, flyttades han till cell 43, i våningen två trappor upp, där han kvarhölls under en tid, som han ville uppskatta till 2½ à 3 månader. Han sade sig alltjämt vara i stånd uppräknat namnen på medfångarna i denna cell och namngav spontant Meyers, Pörzgen, Martinez, lettlandaren Migunic, Rensinghoff, Ziegel, Alexandroff, samt Landwehr och professor Clauberg.

Här blev Cumish uppmanad att relatera vad han hade sig bekant rörande Landwehr. Cumish gav utan osäkerhet eller tvekan följande beskrivning av Landwehr: Denne hade ett dubbelnamn ("two names") men det

senare av dessa kom han ej ihåg numera, ehuru han ofta hört det användas av fängelsevakter och förhörspersonal både ensamt och i förening med namnet "Landwehr". Somliga fångar ansågo honom vara rumän, andra höllo honom för österrikare, och Cumish hade aldrig hört honom själv uttala sig om sin nationalitet. Cumish själv misstänkte att Landwehr på något sätt varit verksam för Gestapo. I sistnämnda hänseende kor-

rigerade sig senare Cumish helt av egen drift och erinrade sig plötsligt att Landwehr kommit med "the Legation crowd in Bucarest", varmed han menade att Landwehr anlät till Vladimir samtidigt som Rensinghoff, Pörzgen och Meyers.

På direkt fråga om vad slags tjänst denne Landwehr haft i Bukarest, svarade Cumish: "He worked in the Supply Department, no office work, occupied with maintenance, food and oil and gas and the like". Cumish fortsatte: Landwehr vore kort till växten, hade mörk hy, mörkt hår, gängen "odd way, shuffle-like walk", framåtlutad, stor, böjd näsa, bar åtminstone vid läsning glasögon, infattade i svarta bårar. Landwehr talade 4 à 5 språk, däribland ryska (perfekt), franska och tyska samt engelska "but not too good". Han hade aldrig direkt för Cumish yppat skälet till varför han hölls fången. Hans förnamn vore "Adolf".

Cumish berättade därpå vidare: Fångarna i cell 43 i våningen en trappa upp hade hösten 1940 blivit uppdelade och Cumish hade därvid insatts i cell 41 tillsammans med Landwehr, Ziegel, Clauberg, Pörzgen och Martinez. Här hade även befunnit sig en georgier. Landwehr hade ofta givits tillfälle gå ur cellen, då och då blivit överförd till en ensam cell och ofta underhållit sina medfångar om hur bra han förplägets i

matväg. Bland andra förmåner, som Landwehr bestått, hade varit att vaktpersonalen ofta stuckit till honom ryska tidningar genom den lilla dörrluckan. Vid ett tillfälle hade georgiern begärt att få läsa dessa tidningar men nekats, och därvid hade en ordväxling uppstått mellan cellfångarna i frågan huruvida tidningarna vore avsedda för Landwehr personligen eller för dem alla i cellen. Vaktpersonalen hade avgjort tvisten till Landwehrs förmån. - Från cell 41 kom Cumish till cell 7 och därefter till cell 25. I den förra cellen hade han stannat endast några dagar, ej över 7-9, och i den senare hade han kvarhållits bortåt två månader, i slutet av 1949. Medfångar i cell 25 hade varit Martinez, Clauberg, Mischkay, en litauer (överförd från cell 41) och två lettlandare (Strauss och Nikolai Korallek). Huruvida Landwehr hade suttit tillsammans med Cumish i cell 7 eller cell 25 vid denna tid, kunde Cumish icke nu klart minnas. - Efter en tid i cell 11 i bottenvåningen hade Cumish 1954, placerats i cell 1. Den hade varit helt utrymd, när Cumish låsts in där. Efter några timmars tid hade Voss och Pörzgen samtidigt släppts in i cellen, några dagar senare hade Sato kommit dit, efter ytterligare några dagar Dengg, överförd från Alexandrow, senare Hahn, och vidare den "epileptiker", som varit sjuk hela vistelsen i denna cell. Här anmärkte Cumish: "Det var den man jag berättade om i New York, vars namn jag hade svårt att erinra mig och nu glömt bort igen." Sedan tillade Cumish: "När epileptikern förts bort till sjukavdelningen, hade en österrikare kommit i hans ställe. Cumish, Voss och Pörzgen hade suttit tillsammans i ett flertal celler, i många fall utan andra medfångar. Från Voss hade Cumish icke skilts förrän dennes frigivning vid jultiden 1954. Att det varit vid jultiden kunde Cumish komma ihåg därigenom att Cumish tillverkat en liten julgran till Voss. Från cell 1 hade de flyttats till cell 9, vilken varit så

fuktig att de fått lämna den efter 3-4 dagar. De hade då åter placerats i cell 1 och suttit där till Voss' frigivning.

När jag i detta sammanhang ställde till Cumish frågan, om han inte flyttats fram och tillbaka mellan olika celler under denna tid, bejakade han detta efter någon betänketid. Jag frågade honom därpå om han inte erinrade sig ha suttit i cell 7, svarade han likaså jakande med tillägg att Landwehr även befunnit sig där. Landwehr och Rensighoff hade alltid varit inspärrade tillsammans, tillade Cumish, och följaktligen antog han att också Rensighoff befunnit sig där. Efter ytterligare begrundande sade han sig först ej ha sett Landwehr efter det han sammanförts med Voss, men korrigerade sig sedan dithän att han trodde sig ha haft honom till cellkamrat en tredje gång och att därvid Landwehr omtalade för Pörzgen att han möjligen skulle resa till Moskva. Vad som sedan hänt med Landwehr, vore obekant för Cumish.

Uppmanad att ge en beskrivning på den av Cumish förut nämnda epileptikern från cell 1, anförde Cumish: Namnet kunde han ej erinra sig längre. Han vore "a tall fellow", blek, "blondish hair", talade sakta, saknade flera tänder, bar icke glasögon. Han hostade ständigt. Cumish hade någon gång talat med honom och därvid fått till livs helt otroliga historier ur hans liv. Han hade t.ex. sagt sig ha varit gift i Tjeckoslovakien men av sin hustru och svärmoder, som vore fanatiska kommunister, blivit angiven för ryssarna och utlämnad till dem för att ha hjälpt några bekanta att fly. Närmaste förevändningen för denna familjens åtgärd hade varit upptäckten av en pistol under hans huvudkudde. - Han hade förut varit i Alexandrowfängelset.

Cumish kunde icke trots uppmaning erinra sig ytterligare detaljer om Landwehr eller epileptikern. Jag ställde då till honom följande fråga: Hade någon av dessa sagt sig vara chaufför?

Cumish svarade: "Ja, det var den senare, d.v.s. epileptikern, som

själv sagt så och möjligen också omnämnt att han tjänstgjort som så-
dan i Österrike. Han troddes allmänt ha varit spion för ryssarna i

Alexandrow; endast en kort tid hade han varit i samma cell som Cumish

När jag därpå omtalade för Cumish att Voss blivit tillfrågad

om sin tid i Vladimir och väl erinrat sig samvaron med Cumish men

förnekat att Landwehr varit i samma cell, genmålde Cumish att han

icke hölle för helt uteslutet att Cumish suttit tillsammans med Land-

wehr innan Voss och Cumish placerats tillsammans.

Därpå tillfrågades Cumish om han visste om Landwehr sysslat

med något hobbyarbete i cellen. Han uppgav att Landwehr läst så

gott som hela tiden. Cumish själv för egen del hade spelat schack

och domino. På ytterligare fråga om ej någon intresserat sig för

att sy eller brodera, svarade Cumish att fångarna voro tillhållna

att själva laga hål i sina fängelsekläder och att de för det ända-

målet tillverkade nålar av fiskben och träbitar. Så hade också

Landwehr gjort. Att någon broderat mönster på några persedlar hade

Cumish aldrig iakttagit och anmärkte härtill att eftersom fängelse-

kläderna voro randiga funnes ej utrymme för applicerande av några

broderimönster.

Härefter tillfrågad om Cumish kunde giva en beskrivning på den

vid förra samtalen namngivne Steinberg, uppgav Cumish: Denne vore

tämligen kort till växten, omkring 5 fot lång, "slightly dark", me-

delgrov, bar mörka glasögon, och tyckte om att tala mycket. Han ha-

de arbetat för Gestapo och sådes ha anhängit om ryskt medborgarskap,

då han icke vågade återvända till sitt hemland i medvetandet om att

han då skulle ställas till ansvar för många personers likvidering.

Jag nedtecknade därefter namnen Otto Schöggel, Otto Schuggel,

Schluger, Hurst Theodor Mülle, Simon Gogiberidse, Rudolf Ten Hompel,

Schandl, Vilmos Landwehr, Kurt Landwehr, Adolf Landwehr, Langfehr,

Langfelder, Landfelder, och dessa kommenterade Cumish på följande

de sätt: Schuggel hade han hört nämnas i Vladimir; han vore icke identisk med Steinberg. Namnet Mülle hade han ävenså hört men aldrig sett honom själv. Simon Gogiberidse vore just den georgier som ställt till uppträdet med Landwehrs tidningar och vilken arresterats i Frankrike. Ten Hompels och Schandls namn hade han hört. Landwehr hade kallats ömsom Kurt ömsom Adolf, mest det förre. "Langfelder sounds familjar". Om denne senare trodde han ytterligare uppgifter stode att få av en tysk fånge vid namn Whitten (Witten) och av en annan fånge vid namn Adolf Berman. "Langfelder" vore i varje fall ej identisk med Landwehr. Namnet Vilmos gav honom inga associationer.

TUR och förordningen som är i kraft på detta datum.

Cumish förevisades härefter ett antal fotografier men kunde

icke identifiera någon av de avbildade personerna. Efter tvekan plockade han slutligen ut det med nr. 2 märkta fotot och framhöll att bilden företedde någon likhet med "epileptikern". Vad frågan om skägg hos fångarna beträffade, anmärkte Cumish, att alla fångar normalt klipptes och rakades var fjortonde dag och att det under vissa perioder i det

ena eller det andra fängelset varit tillåtet behålla ett utvuxet skägg, beroende helt och hållet på fängelsemyndighetens gottfinnande.

Enligt denna förordning, som är i kraft på detta datum, är det

den "New York" den 7 februari 1958.

Enligt denna förordning, som är i kraft på detta datum, är det

Enligt denna förordning, som är i kraft på detta datum, är det

Enligt denna förordning, som är i kraft på detta datum, är det

Enligt denna förordning, som är i kraft på detta datum, är det

Enligt denna förordning, som är i kraft på detta datum, är det

Enligt denna förordning, som är i kraft på detta datum, är det

Enligt denna förordning, som är i kraft på detta datum, är det

Enligt denna förordning, som är i kraft på detta datum, är det

Enligt denna förordning, som är i kraft på detta datum, är det

Folke Persson
(Folke Persson)
Konsul.

Utdrag

Cumish
Bil. skr. från Gk New York(nr.1)
7.2.58

Uppteckning
av samtal med Dr. Charles W.Schandl,
vilket förts i Toronto söndagen den
2 februari 1958.

På särskilt ställda frågor tillade,
Schandl, att Posh, vars förnamn han angav
vara Frans, vore bekant för Schandl och att
Posch befunnit sig i Vladimir, att han även
hört namnet Eugen Török, som han uppgav vara
en ungrare, som suttit kvar i granncellen i
Vladimir, då Schandl frigivits. Han hade
även hört namnen Cumish, Keitl och Clauberg
nämnas.

New York den 5 februari 1958.

/u/ Folke Persson

Stockholm den 13 februari 1958.
Strängt förtroligt. 3 bil.

Ärade Broder,
I anslutning till mitt handbrev den 29 maj 1957
angående Cumish samt beskickningens rapportering om sam-
tal med Dengg och Poisinger (handbrev Braunerhielm-
Lorentzon 11.6.57, 403 B. 17.6.57, handbrev Braunerhielm-
Lorentzon 17.6.57 samt 486 B. 23.7.57), vilken skrift-
växling huvudsakligen rör Cumish eventuella sammanträf-
fande med Langfelder i Vladimir, ber jag få meddela följ-
jande. I samband med ett Sverige-besök kallades Folke
Persson den 16 januari i år till departementets förkon-
sultationer rörande Cumish. Han fick därvid taga del
av vad som avsåg Din beskickning inberättat om kontrollen av Cumish
utsagor samt om vad Voss och Landwehr haft att säga om
förhållandena i Vladimir. Då beskickningen endast i
förstciterade handbrev samt i ett meddelande i särskild
ordning den 31 maj 1957 i korthet fått del av vad Voss
och Landwehr haft att berätta, bifogas deras fullständiga
utsagor. Vid Perssons besök beslöts att han skulle
taga förnyad kontakt med Cumish och resultatet av detta
redovisas i bifogade P.M. daterad den 7 februari 1958.

De slutsatser man kan draga utav Folke Perssons
förnyade samtal med Cumish torde väl i första hand vara
att han gjort en namnförväxling mellan Landwehr och Lang-
felder, och att Langfelder sålunda icke vistats i den

Ambassadören S. A l l a r d ,
Wien.

aktuella cellen. Vidare delar jag den av Braunerhielm i handbrevet den 11 juni 1957 framförda teorien, att Cumish' Langfelder kan vara identisk med Josef Schluger. Anledningen till att jag tror att Braunerhielm kan ha rätt, är att såsom framgår av Voss' utsaga även denne kan erinra sig en person, som led av epilepsi och vilken varit i den aktuella cellen. Denggsäger ju om Schluger, att denne led av epilepsi, och Poisingers beskrivning av Schlugers hjärtlidande kan ju även tyda på att det rört sig om epilepsi. Härtill kommer nu att Cumish i sin sista utsaga ger en ganska överensstämmande redogörelse för epileptikern, och att han hört nämnas om en Schuggel i Vladimir. Han har väl antagligen förväxlat Schluger med namnet Schuggel. Ytterligare ett moment som styrker denna teori är att i ligg i porträttsamlingen utpekad Wallenbergs fotografi såsom varande mest likt Schluger, och att nu helt oberoende härav Cumish utpekad fotografi nr. 2, vilket även föreställer Wallenberg, såsom varande mest likt epileptikern.

Med anledning av vad som ovan framförts och då Belfrage och Lundberg delar denna uppfattning, synes det angeläget att Josef Schluger uppspåras och utfrågas främst om sin vistelse i Vladimir. Jag får därför bedja Dig låta föranstalta om utfrågning av Schluger, och om möjligt få ett fotografi av denne, vilket vid tillfälle kan företes för Cumish. Av intresse är även att erfara, om Schluger känner igen Cumish i beskickningens porträttgalleri.

Med vänlig hälsning,
/Gunnar Lorentzon/

Hbr från Dr. Charles Schandl till
Vicekonsul Persson, dagtecknat
7.2.1958

2. I remembered that I did not mention to you "Bob - an
U.S.A. sergeant, who was stolen by the Russians from Vienna.
He was in the cell where I was led on the 5th of April 1954,
until March of the same year. He had some serious skin trouble,
due to avitaminose, or nerve disease (- due to the "Siren") -
or both together. I heard about him from my cell-mates. And
only then I remembered his name was "Kumis", or "Chumis". -
I mixed up this name with the person of an Ukranian, - so I
gave you false information about him. It is not true that he
was an agent of the administration of the prison. - He was a
simple fellow, spoke a lot about drinking, but they liked him
in the cell.

L. 11111111

Avskrift av strängt förtroligt handbrev
från förste sekreteraren Braunerhielm till
sekreteraren Lorentzon, dagtecknat Wien
den 19 mars 1958.

1 bil.

Åberopande Ditt handbrev till Allard den 13 februari med begäran om utfrågning av Josef Schluger ber jag få meddela, att vi i första hand tagit kontakt med vederbörande polismyndigheter för att uppspåra Schluger. Peterlunger har numera underrättat mig om att man i registren över Heimkehrer icke påträffat någon med detta namn men väl en Josef Schluga, vilken torde vara identisk med den man vi söka. Schluga avled emellertid i januari 1956. Jag närsluter en uppteckning om saken, som jag fått av Peterlunger.

Uppgiften att Schluga sommaren 1955 skulle ha legat sjuk i Werchne-Uralsk verkar underlig men kan ju också bero på en missuppfattning. För att vara på säkra sidan ämnar jag skriva till Friedrich Dengg och fråga om han kan ge mig några ytterligare ledtrådar.

1403

Avskrift.

POLIZEIDIREKTION WIEN
Abteilung I

Wien, den 7. März 1958

Zl. I - 2207/55 res

Betr.: S c h l u g a Josef;
Information

A.V.

Josef S c h l u g a , am 23.1.1915 in Schniefling geb., zuletzt in Wien X., Landgutgasse 16/32 whg., wurde am 30.12.1947 von Organen der ehemaligen sowjetischen Besatzungsmacht festgenommen und ist am 1.9.1955 zurückgekehrt.

Der Genannte litt schon während seiner Haft in Russland an Wahnvorstellungen und wurde zunächst am 14.7.1955 durch das Rote Kreuz für tot erklärt. Er war um diese Zeit schwer erkrankt und wurde wegen eines dazugekommenen Herz- und Lungeleidens damals aus dem Lager in Werchny-Uralsk entfernt. Er war mit dem in einer Anfrage angeführten Josef S c h l u g e r aus Kärnten ident.

Nach seiner Rückkehr aus der sowjetischen Gefangenschaft wurde er in die Heil- und Pflegeanstalt "Am Steinhof" verbracht und verstarb dort am 16.1.1956 an den Folgen eines Herzklappenfehlers.

gez. Dr. Peterlunger m.p.

1404

31.3.58

adressuppgift

P

2

Eu¹

Monsieur Lucien Gouazé
Hotel de l'Avenir
Rue Madame
P a r i s

l'Adresse de Monsieur Wilfred Cumish est
No 1, Railroad Street, Bradford nr Haverhill, Mass.,
U.S.A. Salutations distinguées

Gunnar Lorentzon